

№ 20 (282) 31 траўня 2002 г.

Наша Ніва

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

Рашэнне пра дэвальвацыю прынятае

Разам з рублём можа зваліца прэм'ер Навіцкі

Ва ўрадзе цыркулююць упартыя чуткі, што рашэнне аб дэвальвацыі беларускага рубля прэзыдэнцкай адміністрацыяй прынятае. Цяпер, паводле нашых звестак, ідзе толькі пралік таго, на колькі съед абясцэнцыя рубель. Зъмяншэнне вартасці рубля адносна іншых валютаў абернеца зьніжэннем заробкаў і пэнсіі у даляравым эквіваленце. Паменшае нагрузкі на бюджэты дзяржавы і падпрыемстваў ды звышэнне доля заробкаў у сабекошце прадукцыі. Гэта патрабна настолькі нават дзяржаўнаму бюджету, колькі падпрыемствам, арыентаваным на экспарт. Іхнае эканамічнае становішча за апошні год рэзка пагорылае. Асабліва ў тых, што працуяць на расейскім рынак. Запавольванье тэмпам росту экспарту (да 2,2% у студзені-красавіку) стала заўажацца нават у звестках Міністэрства, якія ўмеюць дзвіносным чынам захоўваць імунітэт да ваганьня гаспадарчага становішча.

Завышаны курс рубля — вынік перадвыборнага падвышэння заробкаў да 100 даляраў лягтася. Яно было дасынута як мэтадам простага павелічэння, так і ў выніку значнага адставання росту курсу рубля адносна даляра ад тэмпу росту інфляцыі.

Падпрыемствы, што працуяць на ўнутраным рынак, ад завышанага курсу рубля выигравалі, бо ён стымулюваў пакупніцкую здольнасць беларусаў. А вось падпрыемствы, арыентаваныя на экспарт, мадзеюць. У цэльм, 47% падпрыемстваў цяпер стратныя. Агульная рэнтабельнасць суб'ектаў гаспадарання набліжаецца да нуля. Нягледзячы на захаваньне леташняго ўзроўню інфляцыі (яна спрыяе росту вытворчасці), тэмпы павелічэння валавога ўнутранага прадукту за першыя чатыры месяцы сёлета склалі 4,1%. Ізноў жа — паводле афіцыйнай статыстыкі, у якую да канца на верасень нават самыя зацяція рынакавыя сацыялісты.

У красавіку валютны накапілень Нацбанку выраслы на 35 млн. даляраў. Ёсьць свая рацыя ў тым, каб апярэдзіць падзеі і пайсыці на непазбежную — гэтак мяркуюць прымыслоўцы — дэвальвацыю да таго, як да не стануць змушаны дэвальвацыйныя чаканы. Сёньня ж дэвальвацыя пралічаецца як папераджальная, а ня вымушаная мера.

І выглядзе на тое, што эканомісты з прэзыдэнцкае адміністрацыі сапраўды прыслухоўваюцца да прымыслоўцаў і схіляюцца да свайго праверана-га ноў-хаў ажыўлення застойнае эканомікі — абясцэнваньня рубля. За 2001 г. наш рубель страйці сваю вартасць да дачыненін да даляра на 33,56%. За той самы час расейскі рубель патануў на 9,26%, маддаўскі лей — на 7,35%, казахскі тэнге — на 5,94%, а ўкраінскія грэшні і кіргіскі сом нават умацаваліся ў дачыненін да даляра ЗША — на 3,47 і 1,28% адпаведна. Сёлетні наш паказчык, мяркуючы па ўсім, перавысіць і леташні, і запланираваны на гэты год.

Перад дэвальвацыяй можна чакаць ажытажнага попыту на замежную валюту і адпльву рублёўскіх ашаджэнінў з банкаўскіх рахункаў. Таму інфармацыя пра магчымую дэвальвацыю трывалае ў таемніцы.

У Нацбанку чуткі пра рэзкую дэвальвацыю нацыянальнай валюты абвяргаюць: "Дэвальвацыя рубля ўжо адбываецца, але гэта плянавы працэс. Штомесец рубель дэвальвуеца на 2%: пры канцы году курс у дачыненін да даляра павінен скласці 1860—1920 рублі, як і плянавалася".

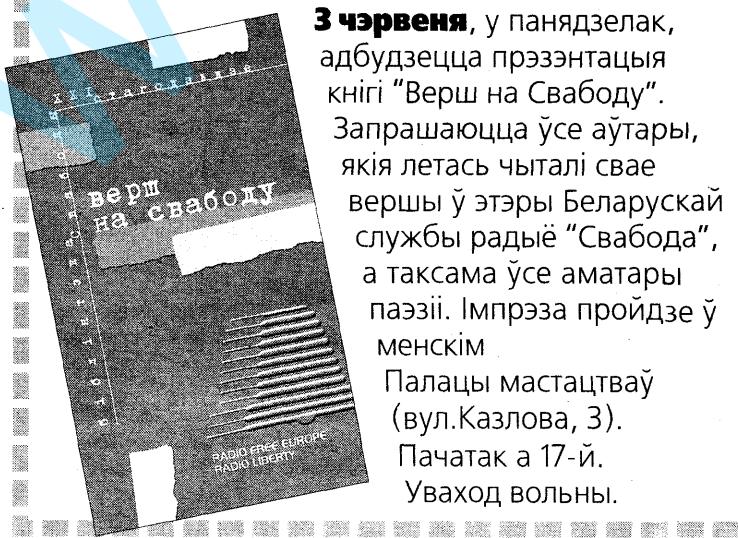
Не дапускаюць верагоднасць хуткай дэвальвацыі і некаторыя незалежныя эканомісты. Павал Данійка: "Я не могу паверыць гэтаму, бо Нацбанк прыняў праGRAMму дэяньняў, арыентаваную на цвёрды курс рубля. Цяпер крэзысу ўшчэ няма... У перспектыве, недзе пры канцы году рубель можа абрацца, але не цяпер".

Калі дэвальвацыя ўсё ж адбудзеца, значыць, цяперашнняя адміністрацыя краіны застаецца арыентаваную на інтарэсы прымысловага лобі і перш за ўсё — на патрэбы падпрыемстваў, што працуяць на расейскім рынак.

Мікола Бугай

Верш на Свабоду

3 чэрвня, у панядзелак, адбудзеца прэзэнтацыя кнігі "Верш на Свабоду". Запрашоўца ўсе аўтары, якія летасць чытаці свое вершы ў этэры Беларускай службе радыё "Свабода", а таксама ўсе аматары паэзіі. Імпрэза пройдзе ў менскім Палацы мастацтваў (вул. Казлова, 3). Пачатак а 17-й. Уваход вольны.

Падзенне курсу рубля моцна адаб'еца на бюджетніках. Ня так балюча будучы перажываць дэвальвацыю супрацоўнікамі прыватных фірмаў, дзе заробак часцяком вылічваецца зыходзячы з "умоўных адзінак". Людзі з сярэднім узроўнем даходаў больш пачерпяць ад зъмяншэння вартасці рубля, чым людзі з нізкім узроўнем даходаў, чые спажыванье практична аблікоўваецца айчыннымі таварамі.

Ахварым казлом дэвальвацыі, па лёгіцы рэчаў, павінен будзе стаць наш "дэўну прэм'ер" Навіцкі. Нехта ж мусіць адказаць перад электаратам за спусташэнне кішэнія.

навіны

Беларусь у NATO...

Падчас сустэрэны прэзыдэнтаў Беларусі і Украіны ў Чарнігаве 29 траўня Лукашэнка гэтак адкамэнтаваў рашэнне Украіны пачаць працэдуру ўступу ў NATO: "Мы ўважліва вывучаєм гэтае рашэнне. З нашага боку будзем на толькі рабіць адпаведныя высновы, а можа і рухі — траба рабіць розныя крокі. Ня думайце, што мы наагул не вядзем нікага дыяллёгу з NATO".

Працяг тэмы — старонка 5.

Калугіна выпусцілі

Былога дырэктара заводу "Атлант" Леаніда Калугіна вызвалілі з-пад варты, зъмяніўшы яму меру стрымання. Аднак абвінавачаны супраціўнікі яго на знятыя.

Гора ад памераў

Расея на ўвойдзе ў Эўрасаю з агляданай будучыні, — заявіў у Маскве Рамана Продзі, кіраўнік эўрапейскага ўраду. "Памеры Расеі зъмянілі б прыроду Эўрасаю". Плошча Расеі, сапраўды, складае 17 075,4 тыс. кв. км, тады як плошча краінаў Эўразіі разам — 3 249,5 тыс. кв. км, у 5 разоў меншая. Для параўнання: плошча Беларусі складае ўсяго 207 тыс. кв. км.

Футбол i сабачае мясо

Чэмпіянат сьвету на будзе нагадваць ніводзін з папярэдніх

Мундяль яшчэ не стартаваў, але ўжо вызначае новыя гастрона-мічныя стандарты. Паўднёвакарэйскія рэстарацыі перад галоўным стадыёнам у Сэуле прыпанаюць пакаштаваць улюблёную нацыянальную страву карэйцаў — сабачае мясо. Іншыя будучы гандляваць сабачымі біфштэксамі, надзвычай папулярным у Карэі пікантным гуляшом з сабачага мяса (бошынтан) і гор-догамі, якія тут цалкам апраўдаюць сваю назоў.

Японская фірмы, якія заўжды апэратыўна реагуюць на патрэбы рынку, рэкламуюць тавары, звязаныя з чэмпіянатам, — ад краслаў у выглядзе футбольнага мяча да камплектаў бялізны пад называй "хет-трык", што ў тайскіх універмагах каштуюць усяго 17 тысячачаў енаў (130 даляраў). Ужо адно гэта вылучае слаборніцты на фоне палярэдніх.

Упершыню чэмпіянат пройдзе ў Азіі. Гэта шанец для Японіі і Карэі давесці, што яны могуць канкуруваць з Захадам — калі не на полі, дык, прынамсі, у арганізацыі аднаго з самых вядомых і папулярных відовішчаў.

Упершыню ФІФА выбрала двух саурганізатару. Кіраўнік фэдэральнай намагаюцца любой цаной узяць прэстыж футболу на самым густанаселеным кантынэнце сьвету. Цяжка знайсці іншую таку пару, як Карэя і Японія. Іхнае гісторычнае суперніцтва, калі не сказаць варожасць, сягае далёка ў мінулае, да часоў акупацыі Японіяй Карэйскага павоўстраву ў 1905 г. Японцы сышлі адтуль толькі ў 1945 г. Апошнім часам урады абедзвюх краінаў рабілі ўсё дзеля паліп-

шэння ўзаемных стасункаў, японская імпэраторская сям'я нават призналася ў сваіх карэйскіх каранях. Аднак пад маскай таварыскасці хаваюцца напружаныне і нясплачаныя векавыя рахункі.

— У маладых яням такога агрэсіўнага стаўлення да карэйцаў, як у старшага пакаленія, — гаворыць Цутому Судзукі, такіскі аналітык тэхналягічнае галіны. — Але адчуваецца суперніцтва. Мы ня хо-чам адстакаць ад іх.

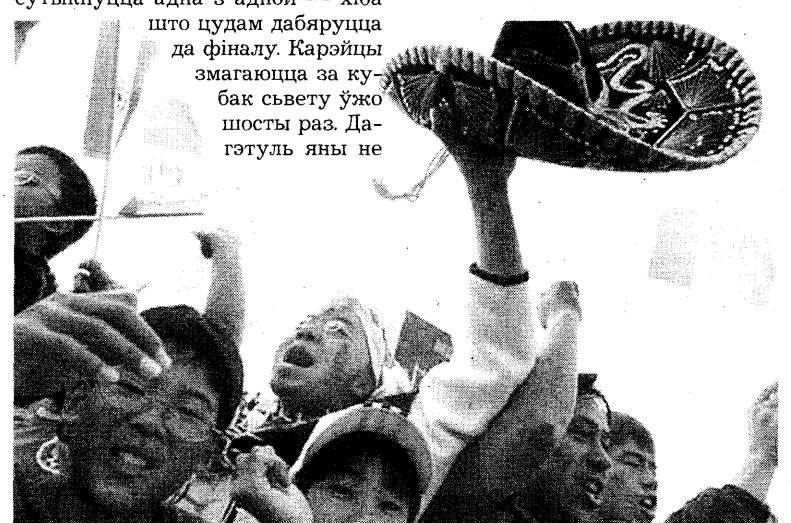
Ня хоча гэта га. Яна інвэставала 2 млрд. даляраў — столькі ж, колькі і Японія, — у будаўніцтва стадыёнаў, сродкі бясъпекі і г.д., хоць паўднёвакарэйскі гадавы аўёт ВУП (765 млрд. даляраў) у чатыры разы меншы за японскі. Карэйскія ліцаць, што не саступяць сваім напарнікам і на футбольным полі. Абедзьве каманды ня маюць шансаў сутикнучы адна з адной — хіба

што цудам дабяруцца да фіналу. Карэйцы змагаюцца за кубак сьвету ўжо шосты раз. Да-гэтуль яны не

здаўлі ніводнай перамогі. Мяркуючы, аднак, па узроўні іхнай падрыхтоўкі, сваю прагу яны могуць задаўліць ужо 4 чэрвеня ў матчы з Польшчай ці 10 чэрвеня ў сустэрэчы з ЗША.

Найбольш заўзята гаспадары чэмпіянату будуць змагацца за тое, каб спадабацца гасцям. І тут у карэйцаў ёсьць шанец на бяспрэчную перамогу. Большасць карэйскіх таксавак абсталёваная сучаснай систэмай дыстанцыйнага перакладу: пасажыры падчас язды можа чуць, напрыклад, па-ангельску расказ пра мясыцы, якія мінае. Японія сустракае сваіх гасцей больш насыціржана. Па тэлебачанні гадзінамі апавядаюць, як добра падрыхтавана японская паліцыя да набегу натоўпаў п'янных заўзятараў з Эўропы.

Працяг на старонцы 4.

з усёй краіны

Зьдзіцінелі

У Берасці два маладыя чалавекі, кожнаму пад 30 год, забаўляліся, кідаючы з балькону на міна-коў напалмаваным вадой прэзэрватывы. Пара іхных ахвяраў дачакала, калі адзін з "хлогтыкаў" выйшаў па піве, і загінула яго ў пастарунак. Юрдычна кіданыне прэзэрватываў з вадой па мірным населенні кваліфікуеца як дробнае хуліганства (арт. 156 КоАП РБ).

Кобрынская інфарпостора

Кобрынская кабэльная тэлевізія "ТВ САГ" транслюе 16 каналу, а неўзабаве дададуцца яшча некалькі. Усяго абанэнтаў "кабэлькі" ў горадзе каля 4 тысяч, а гледачоў на шмат больш. Кобрынская "ТВ САГ" плянует стварыць адзіную інфармацыйную прастору з матчы-масью тэлефаніі, інтэрнэт-пасту-гру да іншага сэрвісу.

Гелікоптэр бяз рацы

Невядомыя ўчынцы разукали пасажыровілі штурвалёт, які належыць "БелЛесАвіі" ды "прыпісаны" да Пінскага аэрапорту. Зламысьнікі разбілі шкло ў кабіне і скралі адтуль радыёстанцыю.

Махінатар бязь межай

У Берасці зьявіўся падазронны малады чалавек, які ходзіць па кватэрах і называеца супрацоўнікам "Асацыяцыі дактароў сывету бязь межай у Беларусі". Каля, што ладзіць анкетаванне. Паслья просьбы жыхароў паказаць пасьведчаныне невядомы хутка зьнікае. У Мінісце такая "асацыяцыя лекараў" не зарэгістравана. Пратачыца ў кватэры, бадай, хоча нейкі афэрыст.

**I.Хведаровіч, Берасць
Засыпала жывім**

На tym тыдні ў пасёлку Жамчужныя ля Баранавіч аблаліся зямля ў кар'еры. На бяду тамака якраз гуляў сямігадовы хлопчык. Адкапалі яго за якіх 15 хвілін. Але дзіцё было ўжо мёртвае.

Выпусцілі беларусаў

25 траўня апошні званок прагучы ў Баранавіцкай СШ №20 для адзінай тамака беларускай класі. Старшыня Баранавіцкага ТВМ Віктар Сырыца падарыў выпускнікам кнігі Арлова, а старшыня гарадзкога БНФ Алесь Грыцевец праспіваў пад гітару некалькі песні.

Летнік бязь піва

Ад словаў "патрыятычнае выхаваныне" патыхае нафтапінам 70–80-х мінулага стагодзьдзя. І ўсё ж арганізацыя "Зялёны дуб" харктырызуе сваю дзейнасць менавіта так. А як іначак скажаш пра цэлы набор мерапрыемствів — спартовых, экалаґічных, гісторыка-культурных?

Срод іх натуральна выглядае арганізацыя спартова-екалаґічнага летніку, які ладзіцца ўжо на першы год. Пэўны час "насельнікі" летніку дапамагалі й археолягам з Інстытуту гісторыі Акадэміі навук: браў ўдзел у раскопках у Глуску, у Гарадку пад Маладечнам.

Арганізаторы кажуць, што яны прымаюць у сваё кала не аматараў лёгкага адпачынку, а тых, хто хоча выпрабаваць сябе ў не зусім звычайных абставінах. Умовы жыцця — паходныя: ранні пад'ём, гімнастыка, праца, самастойна прыгатаваная ежа, вечарыны гутаркі каля вогнішча. Мінус ужываныне ўсялякіх алькагольных напояў. Асноўны закон летніку — "Раблю тое, што павінен рабіць". Парушальнікаў дысыціліны выпраўляюць дахаты адразу ж. Распарадак летніку съядома на бліжаны да армейскага. Нездарма

сёлета напрыканцы вышкапаць мярку-еца "здача нарматываў", блізкіх да вайсковых.

Уся гэта "суровая будзённая проза" не замінае "зеленадубаўцам" ладзіць вечарыны бардаўскай песьні ці яшчэ што-колькі вецаў падобнае. Скансаеца двухтыднёвая зъмена турыстычным паходам на 2–3 дні

Чэрвень будзе цёплы й сухі

надвор'е

Чэрвень — першы месяц календарнага лета. Менавіта календарнага, бо біялягічнае надыходзіць яшчэ ў траўні. Таксама, як мы, шосты па ліку месяц году называюць украінцы, а яшчэ — эхі, толькі з цвёрдым "н" на канцы.

22 чэрвена будзе дзень летнага сонцастаяння, калі дзень доўжыцца больш за 17 гадзін. Але, нягледзячы на доўгія дні і сама высокая сонца, чэрвень — на самы съякотны месяц. Сярэдняя тэмпература на тэрыторыі краіны звычайна вагаеца ад +15 да +18 °C. Паказыні мінімальная начальная тэмпературы складаюць ад +9 да +13 °C, а максімальная дзённыя (фіксуюцца між 14-й ды 16-й гадзінамі) — ад +20 да +24 °C. На жаль, якія часты, якія хацяліся б, надвор'е бывае стабільным. Наступ халоднага антыциклону з Арктыкі разка зьніжае тэмпературу да 0 °C і ніжэй. У асобыніх гады бывала нават -3 °C. Такія аномальныя тэмпературы бываюць зредчас у паўночных раёнах краіны, а замаразкі на глебе (ад -1 да -5 °C) здрачаюцца амаль штогод на самым поўдні — на Палесці. Барбарская асушэніе балатаў выклікала зъяненіе клімату і павелічэнне сутачнай амплітуды тэмпературы ў параўнанні з іншымі рагіёнамі Беларусі. Таму менавіта тут звычайна наўзіраецца і самыя высокія дзённыя тэмпературы — амаль +36 °C, тады як на Віцебшчыне яна рэдка калі сягае +30 °C.

Год на год не прыпадае. Былі вельмі халодныя чэрвені 1923 і 1928 гадоў і съякотныя 1917 і 1964-га, калі, напрыклад, у Менску было амаль +33 °C. Няма аднастайнасці і з ападкамі. У апошніх дзесяцігодзіні на Гомельшчыне ў Берасцейшчыне яна раз бывала, што цэлы чэрвень мінаў бязь людзкага даж-

джу. А вось узвышышы Гарадзеншчыны часам нагадваюць трапічныя раёны. 6 чэрвеня 1962 г. у некаторых раёнах Віцебшчыны, Магілёўшчыны і Меншчыны ішоў снег, а тэмпература паветра раніцай нават у сталіцы была +0,3 °C. Зъява гэтай супрадаваджалася вельмі моцным буранам і пашкодзіла ўраджаю. Так супала, што менавіта ў гэты дзень было заснаванае Беларуское таварыства аховы прыроды. Дарэчы, 1961—65 гады былі ледзь ня самымі няўдалымі за стагодзьдзе, бо штолета чэрвені ў Біцебшчыне маразы зьнішчалі ўраджай.

У чэрвені набираюць моц, квітнеюць каліна, ліпа, бульба, жыць, маліна. У лесе зъяўляюцца сунцікі і першыя грыбы.

Паводле народных прыкметаў, сёлета чэрвень мусіць быць цёплым і сухім. Зрэшты, гэта можна яшчэ спраўдзіць.

Калі на Сідара і Пахома (27 і

28 траўня) цёпла — ўсё лета будзе цёплае.

Калі на Івана доўгага (1 і 2 чэрвеня) дажджы — месяц іх ня будзе.

Калі на Лукаша (16 чэрвеня) дзьмье паўночна-захадні вецер — лета будзе мокрае.

Юры Фралоў

навіны гаспадарскія

СЯРЭДНІ ЗАРОБАК у красавіку склаў 100,4 даляра. Сярэдні банкаўскі службовец атрымаў у мінульым месяцы каля 191,7 даляра, страхавы агент — 143,6, навуковец — 119,5, прамысловец — 114, настаўнік — 88,2, культурнік — 78, калгаснік — 54,5.

ПУЦЕЎКА Ў САНАТОРЫЙ улетку будзе каштаваць ад 300 да 500 тыс. рублёў. Той, хто атрымлівае яе ад дзяржавы, мусіць сплаціць, у залежнасці ад дахода, ад 10 да 90% сабекошты (летьасло было ад 10 да 30%). За сэзон па дзяржавных пущеўках адпачніць 58 тыс. дарослых і 1514 тыс. дзіцяцей.

КАМЭРЦІЙНЫЯ ЛЕКАВЫЯ ШАПІКІ зьнішчылі з дзяржавных больніцаў і паліклінікаў Менску да 1 чэрвеня. Штолет камэрсанты плацілі за аренду паўмільёна даляраў. А яшчэ Міністэрства аховы здароўя пастанавіла лячыць нязвострыя стравунікавыя хваробы на ў болніцах, а ў хатніх умовах — бо няма грошай.

192 ДЗЯРЖАУНЫЯ ПРАДПРЫЕМСТВЫ мае акцыянарство сёлета ўрад. У сэзон трапілі менскі "Гарызонт", "Магілёўтрансмаш", Берасцейскі электралімпавы завод, Гомельскі завод электраапаратуры.

РЭЙС ЛАРНАКА—КІПРЫНЕЎ—МЕНСК зъяўліся, дзякуючы кіпрскай авіякампаніі "Аэратранс". Самалёты гэтым маршрутам будуть лётатці двойчы на тыдзень.

ЧЭКАВА ПРЫВАТАВЫЗАЦІЯ працягненца да 2005 г. Адначасова на 17% (да 3,5 тыс. рублёў) пабольшшае намінальны кошт аднаго чэку "Маёмысць". Да гэтага грамадзянам Беларусі памянялі на акцыі прадпрыемстваў толькі 64% сваіх чэкаў.

НА 5,2% ПАМЕНИШАЎ імпарт беларускіх тавараў у студзені-красавіку ў параўнанні з такім самым леташнім пэрыядам, а экспарт вырас на 2,2%. Агулам тавары пададалі на 169,6 млн. даляраў, а купілі на 1816,5 млн. Станоўчы баланс у гандлі Беларусь мае з Латвіяй, Польшчай, Літвой, Вялікабрытаніяй, Галіндыяй і Кітаем, а адмоўны — з Расеяй, Нямеччынай, Украінай, Італіяй, Францыяй і ЗША.

500 БЕЛАРУСКИХ АЎТОБУСАЎ купіць Москва. Зробяць іх на МАЗе.

СКАСАВАЦЬ ЧАСТКУ ЛЬГОТАЎ на праезд хоча Міністэрства транспарту. Цяпер ільготамі карыстаюцца 65% пасажыраў. Страты адэтага летьасло склалі 50 млн. даляраў.

АСОБНЫЙ ПРАЯЗНЫЙ на мэтро і наземны транспорт увядуць у Менску з 1 ліпеня. Бо камбінаваныя пасьведчаныя многія сямейнікі дзеляцца па частках: адзін карыстаецца "папяровым" квітком для аўтобуса, трамвая, а другі — плястыковай карткай для мэтро.

ПАЗАБЮДЖЭТНЫ ФОНД зъяўліца ў Менску. Туды будуць зборыца лішкі з гарадзкага бюджету, даходы ад мясцовых пазыкаў, аўкцыёнаў, выставаў і канцэртаў. Выдаткоўца "пазабюджэтныя" грошы найперш маюць школам, большіцам і камунальнымі службамі.

ЗАПАЗЧАНАСЦЬ прадпрыемстваў за электрычнасць з пачатку году пабольшшала на чвэрць. Агулам яна склала 450 млн. даляраў. Збольшага не плацяцца калгасы і камунальнікі. Энергетыкі сёлета адключалі электрычнасць 21 тыс. прадпрыемстваў — гэта ў 1,7 раза больш, чым за такі смытэрыяд летьасло.

Л.Белы

Калі Чыгір не здаецца

У Фрунзенскім раённым судзе Менску зноў судзяць Міхаіла Чыгіра, былога прэм'ер-міністра Беларусі. Гэтым разам яго вінаваціць у службовай нядбайнасці і нявыплаце падаходнага падатку. У судзе Міхаіла Чыгіра бароніць ягоная жонка Юлія Чыгір і адват Аляксандар Пыльчанка.

Справа Чыгіра была накіравана на даследаванье ў сінезні 2000 г., калі Вярхоўны суд Беларусі яго апраўдаў. Да таго Чыгір адседзеў у турме 8 месяцаў. Раней былога прэм'ера вінавацілі ў крадзяжы ў асаблівіх буйных памерах, перавышэнні службовых паўнамоцтваў у часе працы старшынём праўлення "Белаграпрамбанку" і кіраўніком ураду, а ціпер — у нядбайнасці. Офіс "Белаграпрамбанку" ў Менску, будаўніцтва якога Чыгір ініцыяваў, так і ня быў пабудаваны. Аднак канадская будаўнічая фірма атрымала мільён даляраў авансу. Съледзтва настойвае, што менавіта Чыгір вінаваты ў гэтым. Съведкі, аптытаныя судом на мінулым тыдні, даказалі адваротнае. (Раней па гэтым эпізоде Чыгіра апраўдаў Менскі гарадзкі суд). Якраз у той час ён перайшоў на працу ў Саўмін, а новае кіраўніцтва банку пытаннямі будаўніцтва не займалася, нават не захавала сутракаца з кіраўніком канадской фірмы. А грошы гэтыя, калі будаўніцтва было канчатковая спынена, съпісалі.

Што да падаходнага падатку, дык у 1998 г. Чыгір жыў у Маскве, працаваў у прадстаўніцтве нямецкага канцэрну "Гея" і не павінен быў яго плаціць. Съледзтва спрабавала даказаць, што Чыгір насамрэч у той час больш часу бывоў у Беларусі, чым у Рәсей. Была высьветлена, што на прозвішча Чыгір прадаваліся квіткі на чыгунку — значыць, прыяжджаў. Але квіткі на гэтае прозвішча прадаваліся і ў той час, калі Міхаіл Чыгір сядзеў у турме...

У Чыгіра ёсьць усе шанцы атрымаць палітычны прытулак недзе на

ІМК-ПРОМЕДІА

Захадзе, каб там спакойна жыць і працаваць. Але пра эміграцыю ён ня думае: у Беларусі ў зневоленыні знаходзіцца ягоны сын Аляксандар. Бацька даў зарок заставацца тут, пакуль ня вызваліць сына. "Трымаюць яго на Валадарцы ў вельмі дрэсных умовах, — складзіцца былы прэм'ер-міністар. — Гэдроў ў яго дрэннае. У камэры 26 чалавек, а спаць адначасова могуць толькі 16. Там няма ні съежага паветра, ні сонца... 18 чэрвеня, па нашай кацасцінай скарэ, адновіцца разгляд ягонай справы".

А на ўсіх беларускіх памежных пераходах сярод дзеяных дакумэнтаў па-ранейшаму вісіць пастынова ўраду пра авабязковасць страхаваньня аўтатранспартных сродкаў за подпісам прэм'ера Чыгіра. Зорка даўно пагасла, а съятло яе ўсё ідзе.

Алег Тачоны

д а в е д к а " Н Н "
Mihail Chygor нарадзіўся ў 1948 г. на Капыльшчыне. Скончыў Беларускі інстытут народнай гаспадаркі, спэцфакультэт пры Маскоўскім фінансавым інстытуце. Працаў у управаўляючым аддзяленні Дзяржбанку СССР у Клецку, на партыйнай работе, з 1988 — у "Белаграпрамбанку", спачатку намеснікам старшыні праўлення, а з 1991 г. — старшынём праўлення. У 1994—96 г. — прэм'ер-міністар Беларусі. У 1998—99 г. прадстаўнік нямецкага канцэрну "Гея" ў Маскве. Вясной 99-га вярнуўся ў Беларусь для ўдзелу ў "альтэрнатыўных презыдэнцкіх выбарах", быў арыштаваны, 8 месяцаў правёў за кратамі. У 2001 г. браў ўдзел у презыдэнцкіх выбарах, але не сабраў 100 тысяч подпісаў. З 2002 г. — сябар АГП.

сабе такія дарагія вучэніні?

Барысаў тым часам — рыхтуюцца съяўткаў 900-годзьдзе. Усе вуліцы перакапаныя, горад — нібы пасыля бамбёжак. Так што на вучэныні, якія адбываюцца недалёка, гараджане ня надта зважаюць.

Запісаў А.Ш.

навіны за тыдзень

КДБ не рассакрэціць архіваў

Старшыня Нацыянальнага цэнтра архіваў і справаў дзяржавы Уладзімер Адамушка на прэс-канферэнцыі з нагоды 80-годзьдзя дзяржаўнай архіўнай службы Беларусі распавёў, што большасць справаў, звязаных з савецкім рэпресіямі, па-ранейшаму недаступныя і знаходзіцца ў ведамасным архіве КДБ. І няхутка яны будуть рассакрэчаны, бо, згодна з заканадаўствам, тэрмін ведамаснага захоўвання такіх справаў — 75 год.

"Чырвоныя" на Бярэзіне

Ідуць комплексныя апэратыў-нанактычныя вучэніні "Бярэзіна-2002". У іх бяруць удзел 8 тысяч вайскоўцаў, задзейнічаны больш за 220 адзінак узбраеніяй і баявой тэхнікі. Вучэніні адбываюцца на Барысаўскім (на заход ад Барысаўа) і Дрогунінскім (у раёне Віцебску і Полацку) палігонах і маюць абрончыя характеристы: згодна са сцэнарам, "Рэспубліка чырвоных" адбівае агресію "сініх", якія надумалі захапіць кавалак яе тэрыторыі. Асноўная мята вучэнін — практычная адпрацоўка плянаваньня прымірэння і пашырэння беларускана-нямецка-жыдоўскіх контактаў. Гэта нямецкая прэмія была заснаваная ў 1998 г. Ганна Краснапёрка ў 16 гадоў трапіла ў Мінскае гета, адкуль ёй удалося ўцячы. У 1970-х яна напісала кнігу "Лісты маёй памяці" — пра падзеі ваенных гадоў і трагедыю вязняў Менскага гета.

Б.Т.

Прэмія Мальдзісу

Першаму віц-прызыдэнту Беларускага ПЭН-цэнтра Адаму Мальдзісу 29 траўня ўручылі прэмію імя Ганны Краснапёркі за ўнёсак у справу міжнацыянальнага прымірэння і пашырэння беларускана-нямецка-жыдоўскіх контактаў. Гэта нямецкая прэмія была заснаваная ў 1998 г. Ганна Краснапёрка ў 16 гадоў трапіла ў Мінскае гета, адкуль ёй удалося ўцячы. У 1970-х яна напісала кнігу "Лісты маёй памяці" — пра падзеі ваенных гадоў і трагедыю вязняў Менскага гета.

Б.Т.

Вік спрыяйу Лукашэнку

Ерын і Хвастоў прызналі, што гэта цягнулася да 2000 году

Закрытыя парляманцкія слуханні, прысьвечаныя адносінам з АБСЭ, адбыліся ў нацыянальнім сходзе. Галоўным аб'ектам крытыкі для кіраўніка КДБ Леаніда Ерына і міністра замежных справаў Міхаила Хвастова, як заўжды, стаўся пасол Ганс-Георг Вік. Яго вінавацілі ў падрыўнай дзеяйнасці на тэрыторыі Беларусі. Атрымаў кухтэлі і ранішы міністар замежных справаў Іван Антоновіч, па віні якога, як заявіў Л.Ерын, быў зацверджаны цяперашні расплывісты мандат КНГ, які мусіць быць зменены.

Пры гэтым і М.Хвастоў, і Л.Ерын прызналі, што да 2000 году група АБСЭ ў Беларусі дзеяйнічала на карысць ураду. Так, на пасяджэнні было прызнана, што пасылі выгнаныя паслоў ўз іхных рэ-

зыдэнций у Драздах у 1997 г. Беларусь пазыбегла жорсткіх санкцый Захаду толькі дзякуючы заступніству Г.-Г.Віка. Заслугай апошняга было названа і тое, што эксп-ссыпкір парляманту Шарэцкі ня быў дапушчаны да ўдзелу ў стамбульскім са-міце кіраўніку дзяржаў АБСЭ.

Аднак, паводле слова Л.Ерына, пасля 2000 г. палітыка КНГ АБСЭ ў Беларусі рэзка памянілася. Прывін гэтага прадстаўнікі ураду называюць не змаглі, але зрабілі націс на тое, што ў складзе місіі было шмат прафэсійных супрацоўнікаў спэцслужбаў, першы з якіх — сам Вік.

Між тым, міністар замежных справў заяўві, што, адвартаючы кансультатыў-наглядальну группу АБСЭ, беларуское кіраўніцтва мае намер будаваць адносіні непасрэдна з АБСЭ, Эўразійским і Эўрапарлямантам. Але гэта аптымістичная заява не супакоіла дэпутатаў-апазыцыянераў, якія характарызуюць палітыку КДБ і Міністэрства замежных справў як "поўныя праўал".

Апроч названых міністрамі фактаў спрыяйнія Вікам ураду, можна згадаць тарпэдаваныя грамадзкай ініцыятыўы па выбарах прэзыдэнта ў 1999 г. і байкоту "кіраваных выбараў" у лукашэнкайскую палату ў 2000-м, уцісанье апазыцыі ў 1999-м.

Прызначаны міністру Ерына і Хвастова прылівае новае съяўтло на прычыне дэградацыі палітычных свабодаў у Беларусі ў 1997—2001 г.

Мікола Бугай

Гледзячы з Барысава

уздоўні аўдзінца няцяжка. Галоўнае, каб потым не прыйшла зъверху новая каманда — разыходзіца.

Да вайсковых вучэнін, якія начапаліся на гэтым тыдні, у мяне стаўленне дваякае. З аднаго боку, я разумею, што ладзіць іх трэба: салдаты мусіць вучыцца ваяваци ў полі, а не на лецішчах у камандзіраў. А з іншага боку, ці можа нашая краіна дазволіць

Запісаў А.Ш.

Прызы для падпісчыкаў

Рэдакцыя "Нашай Нівы" праводзіць розыгрыш каштоўных прызоў сярод тых, хто падпісаўся на 2-е пайгодзідзе.
Дасылайце на адпас рэдакцыі копіі сваіх падпісных абанементаў (на цэлае пайгодзідзе!) або выражце й дашлеце гэту картку, калі ў вашым населеным пункце няма як зрабіць ксеракопію (але ў такім разе, калі вам пашчасціць, давядзенца прад'явіць свой абанемэнт у рэдакцыі пры атрыманні прызу). Адрес: а/с 537, 220050, Менск. Галоўны прыз — падарожжа ў Балтыскіе мора, а таксама дзесяткі драбнейшых прызоў.

Дык падпісвайся!

Крываўка зачыняе малаказаводы

500 ахвяраў глязурованых сыркоў у Салігорску

У Салігорску ѹ Сьветлагорску людзі хварэюць на дызэнтэрыю. У большіцы ўжо звязрнуліся больш за паўтысячы чалавек, што спажывалі глязурованыя сыркі ѹ іншую прадукцыю Салігорскага малаказаводу. Зараза звязалася таму, што супрацоўнікі заводу не трымаліся правілаў асабістай гігіены. Адмыслёцы не выключаюць, што выпадкі дызэнтэрыи могуць быць зафіксаваныя ѹ іншых месцах, бо салігорская сыркі шырока разыходзіцца па краіне. Прадаюцца яны ѹ Менску. Пасылья ўсплеску крываўкі гэту прадукцыю пачалі съпехам вяртаць з продажу.

Малочныя прадукты — самае аптымальнае асяроддзе для дызэнтэрыйнага ўзбуджальніка. У іх ён інтэнсіўна размнажаецца. Тэмпературны рэжым дызэнтэрыйнага ўзбуджальніка такі, што нават пры замарозцы ён застаецца жыццяздольным.

27 траўня на паседжанні Рэспубліканскай санепідэмрады было вырашана перапрафіляваць 69 з 114 малаказаводаў у спартарныя цэхі. Найперш гэта, што ня маюць сродкаў на пераабсталіванье і чые вырабы

не адпавядаюць санітарна-гігінічным нормам. Паводле словаў Юр'я Фёдарава, першага на месціка галоўнага санітарнага ўрача Беларусі, 8,7% малаказаводаў працуяць у непрыстасаваных памяшканьях, 18% ня маюць неабходных памяшканьняў, а 19,2% не адпавядаюць гігінічным патрабаваныям. За апошнія два гады іхная прадукцыя зрабілася больш разнастайная — звязаліся біяргуты, біякефір і г.д., аднак рабіць іх мусіць толькі прадпрыемствы, аbstаляваныя тэхнікай, што гарантует гігінічнасць і якасць. Адной з прычынаў звязлення крываўкі ѹ Салігорску Фёдараву лічыць "недасканалае тэхнічнае аbstаляванье і ручную працу". Яшчэ адна проблема — якасць вады, што выкарыстоўваецца ѹ часе вытворчасці малочнай прадукцыі. Нялішне згадаць і пра санітарна-тэхнічны стан жывёлагадоўчых фэрмаў, адкуль на заводаў трапляе "сыравіна". Дык недахоп рэфрыжэратаў не спрыяе добраму захаванню гатовае прадукцыі, асабліва цяпер, улетку.

С.М.

ЮНЕСКА сумесна з вядомым тэлеканалам "Discovery Channel" пачынае новы праект. Ягоная мэта — адкрыць грамадзкасці вочы на праблему аховы культурнай спадчыны і моваў, што знаходзяцца на мяжы зынкнення.

Паводле статыстыкі ЮНЕСКА, у сувеце існуе 3000 моваў, якія менш за 10 тысячай. З гэтых 3000 моваў на 750-ці гаво-

рыць менш за тысячу чалавек. Лічыцца, што мова знаходзіцца на мяжы зынкнення, калі ёй карыстаюцца менш за 30% дзяцей носьбітага.

Тэлепраграмы, што будуць транслювацца ѹ 154 краінах сямежнай з якіх менш за 10 тысячай, пазнаўміць гледачоў з такімі мовамі і культурамі народаў, якія імі

гавораць. Беларусаў, што размаўляюць па-свойму, намнога больш за дзесяць тысячай чалавек, таму пра нас кіно здымачь ня будуць. Хоць колькасць дзяцей, што вучацца ѹ беларускамоўных клясах, сёлета ўпала ніжэй за 30%.

Аркадзь Шанскі

Багушэвіч і фашызм

На радзіме Францішка Багушэвіча, у Свіранах, што пад Вільнем, зынкла мэмарыяльная дошка ѹ гонар паэта. Беларускі нацыянальны сцяг, які быў прымацаваны побач, спалілі.

Стараста Леанарда Сапкевіч усё адмаўляе ў кожа, што яны толькі прыехалі паглядзець, а сцяг і дошку гаспадыня сама звязала. "Мы нават блізка да хаты не падыходзілі, — кажа віцэ-мэр Віленскага раёну Тэрэза Парамонава. — Там быў сцяг — беларускі. Але няхай сабе на прыватным доме вісіць, раз гэта прыватная маёмасьць". Даведаўшыся пра слова Парамонавай, гаспадыня сядзібы абўрылася: "Яны мяне шукалі па ўсёй вёсцы, калі прыехалі. Яны сказаў, шыльда незаконная, бо каб гэта было афіцыйна, то нехта прысутнічаў бы ад нас". Прадстаўніцы мясцовай улады наракалі, што іх не запрасілі афіцыйна. Аднак ТБМ цвердзіць, што запрашэнне было, толькі яго прайгнаравалі. Цяпер мэмарыяльная дошка стаіць у Марыі Філіповіч-Ранцавене на ганку, яна гатовая зноў яе павесіць. А сцяг кабета, пачуўшы слова "фашызм", спалілі ў печы.

Таяція Поклад, Вільня

Расклад матчаў чэмпіянату сьвету па футболе

Група А

31 траўня Францыя-Снэгаль
1 чэрвень Уругвай-Данія
6 чэрвень Францыя-Уругвай
6 чэрвень Данія-Снэгаль
11 чэрвень Данія-Францыя
11 чэрвень Снэгаль-Уругвай

Група В

2 чэрвень Парагвай-ПАР
2 чэрвень Гішпанія-Славенія
7 чэрвень Гішпанія-Парагвай
8 чэрвень ПАР-Славенія
12 чэрвень Славенія-Парагвай
12 чэрвень ПАР-Гішпанія

Група С

3 чэрвень Бразылія-Турцыя
4 чэрвень Кітай-Коста-Рыка
8 чэрвень Бразылія-Кітай
9 чэрвень Коста-Рыка-Турцыя
13 чэрвень Коста-Рыка-Бразылія
13 чэрвень Турцыя-Кітай

Група D

4 чэрвень ПД.Карзя-Польшча
5 чэрвень ЗША-Партугалія
10 чэрвень Паўднёвая Карэя-ЗША
10 чэрвень Партугалія-Польшча
14 чэрвень Партугалія-ПД.Карзя

14 чэрвень Польшча-ЗША

Група E

1 чэрвень Ірляндыя-Камэрун
1 чэрвень Нямеччына-С.Арабія
5 чэрвень Нямеччына-Ірляндыя
6 чэрвень Камэрун-С.Арабія
11 чэрвень Камэрун-Нямеччына
11 чэрвень С.Арабія-Ірляндыя

Група F

2 чэрвень Ангельшчына-Швэція
2 чэрвень Аргентына-Нігерія
7 чэрвень Швэція-Нігерія
7 чэрвень Аргентына-Ангельшчына
12 чэрвень Швэція-Аргентына
12 чэрвень Нігерія-Ангельшчына

Група G

3 чэрвень Харватыя-Мэксіка
3 чэрвень Італія-Эквадор
8 чэрвень Італія-Харватыя
9 чэрвень Мэксіка-Эквадор
13 чэрвень Эквадор-Харватыя

Група H

4 чэрвень Японія-Бельгія
5 чэрвень Расея-Туніс
9 чэрвень Японія-Расея
10 чэрвень Туніс-Бельгія

Тэчжон

Група I

1/8 фіналу

15 чэрвень 1E-2B

15 чэрвень 1A-2F

16 чэрвень 1B-2E

17 чэрвень 1G-2D

17 чэрвень 1C-2H

18 чэрвень 1H-2C

18 чэрвень 1D-2G

1/4 фіналу

21 чэрвень Пераможцы гульняў

50-54

49-53

52-56

51-55

58-59

57-60

61-62

61-62

Нігата

Сапара

Ібараці

Сантама

Шызуока

Екагама

Аіта

Кобэ

Міяп

Тэчжон

Сагвінха

Нігата

Аіта

Сун

Чонджу

Кобэ

Міяп

Тэчжон

Осака

Шызуока

Сапара

Ібараці

Сантама

Міяп

Екагама

Аіта

Тэг

Екагама

NATO справа, NATO зълева

Україна ставіць Захад перад фактам

"Сэнсацыя! Сэнсацыя! Сэнсацыя!" — чулася ў мінулы чацвер з усіх украінскіх тэлеканалаў. — Украіна вырашила ўступаць у *NATO*! Пакуль гаворка ідзе не пра падачу заявы ў Паўночнаатлятычны альянс. Як паведаміў сакратар Рады нацыянальнай бяспекі і абароны Украіны (РНБАУ) Яўген Марчук, на пасяджэнні РНБАУ пад старшынствам Леаніда Кучмы было вырашана, што Украіна пачынае працэс, канчатковая мэта якога — уступленне краін ў *NATO*. Прэзыдэнт назваў рашэнне "лёсаносным", а сабры РНБАУ (яны прагласавалі аднаголосна) — "гістарычным".

Мала хто ва Украіне верыў, што такое рашэнне будзе прынята пры цяперашнім прэзыдэнту. Тэрмін "эўраатлятычна інтэграцыя" знаходзіўся пад неафіцыйнай забаронай, высокапастаўленыя прыхільнікі ўступлення Украіны ў *NATO* пазбуйлілі сваіх пасад. Але Леанід Кучма неабходную палітычную волю ўрэшце праявіў.

Сакратар РНБАУ Я.Марчук заявіў, што "далейша захаванне палітыкі пазблекавасці із інштраплітэту зъяўляецца бесперспектывным", а "у шэрагу выпадку яна можа быць нават шкоднай". Гаворачы пра мячымыя тэрміны ўступлення Украіны ў *NATO*, ён назваў лічбы 5—10 год.

Чаму ж усё-такі было прынята такое рашэнне? Афіцыйныя тлумачэнні ў пераказе Я.Марчука выглядалі так: "Ва ўмовах актыўнага пашырэння *NATO* і пасяплення адносін альянсу з Расеяй уступленне ў саюз, які налічвае сёньня 19 сяброву, выгаднае і неабходнае для Украіны". У прыватнасці, гэта дапаможа з часам далучыцца да Эўразіі. Апроч таго, уступлен-

не ў альянс павялічыць вайсковую магутнасць Украіны, узмоцніць ейную бяспеку. Но на хвалі барацьбы з міжнародным тэрарызмам пачаўся працэс фармавання новых систэм альянсаў паміж рознымі дзяржавамі, што можа радыкальна зменіць сівер. Новая роля *NATO* ў барацьбе з выклікамі міжнароднай бяспекі, яе пашырэнне за межы традыцыйнай зоны альянсаў робіць Паўночнаатлятычны альянс "базавай структурай агульнаеўрапейскай систэмы бяспекі". Іншымі словамі, Украіна не жадае заставацца на ўзбоччы.

Іншае, значна больш інтрыгуюче пытанье, якое ўзвініла ў многіх: чаму такой мяккай, амаль лагоднай была рэакцыя Расеі?

Аб tym, якое рашэнне рыхтуецца ва Украіне, расейцы, безумоўна, ведалі. Пуцін пасып'я нават сказаць пасыла сустрочы з Кучмам у Сочы, што "Украіна ня будзе стаяць убаку ад працэсу пашырэння ўзаемадзеяння з *NATO* і заходнімі краінамі", "ва Украіны свае адносіны з *NATO*" і рашэнні ўзятай сферы павінны прыміць Украіна і альянс. "Гэта справа двух партнераў", — нават падкрэсліў Пуцін. І афіцыйная рэакцыя расейскага боку на пасстанову РНБАУ была маланкавая і яўна падрыхтаваная. Расейскі пасол у Кіеве Віктар Чарнамырдзін, які яшчэ нядаўна бурна і зусім не дыпломатычна рэагаваў на неприманьне ўкраінскай дыпламатычнай курсу на інтэграцыю ў ЭўраТЭС, раптам цалкам спакойні і амаль абыякава пракаментаваў жаданьне Украіны ўступіць ў *NATO* (!), працькычна слова ў слова падтрымаваў заяву Кучмам. Сама Расея ў *NATO* не збіраецца, і на сустрочы з Кучмам Пуцін яшчэ раз пра гэта заявіў. Адкуль жа раптам такая паблажлівасць да стратэгічнага

IREX-PROMEDIA

партнера?

Назіральнікі выказваюць не-калькі меркаванняў. Пуцін даў згоду на падрыхтоўку Украіны да членства ў *NATO* ў разылку на тое, што Украіну туды ўсё роўна ня прымуць і яна тады сама кіненца ў расейскія абдымкі. Спакойная рэакцыя Расеі можа тлумачыцца і ўпэўненасцю, што на перамоўках Пуціна і Буша расейскі прэзыдэнт у амен на навыгады для Расеі дагавор аб далейшым іздарні раз-збраені атрымае і абыяненне не пускаць Украіны ў *NATO* і пакінуць яе ў расейскай сферы ўпльыву.

Зрэшты, Пуціну пакуль нават няма патрэбы пра гэта прасіць. Вельмі красамоўны штрых: ілюстравучы матэрыял пра натаўскую сустрочу ў Рэйк'явіку, адна салідная брытанская газета надрукавала

карту Эўропы, на якой уся тэртырія на ўсход ад Баўгарыі была падпісаная ў адзін колер і падпісаная адным словам: "Расея".

Так што займаца кантрабандай сірту, камбайнаў і тавараў на на-таўскую тэртырію жыхарам паўднёвае Беларусі пашчасціць яшчэ няхутка.

Рэакцыя натаўцаў, перш за ўсё амэрыканцаў, на ўкраінскую "лёсаноснае" рашэнне пакуль што, мяккія кужучы, стрыманая. Альянс не гатовы адказаць на пытанье, што яму рабіць з Украінай.

Кажуць, што некаторых упльывовых яго сяброў раздражняе на-ваты пасылае, без афіцыйнай за-лікі, жаданьне Украіны далучыцца да т.зв. Пляну дзеяньняў па дасягненні сяброўства, які зъяўляецца неабходнай (але зусім не дас-

татковай) умовай уступлення ў *NATO*. Але хто можа перашкодзіць Украіне зрабіць гэта ў аднабаковым парадку па прыкладзе Харватыі, крок за крокам выконаючы патрабаваны, прад'яўлены кан-дышдатам на чальцоўства ў альянсе?

Як вобразна адзначыў адзін украінскі дыплямат, калі мой ідэал Арнольд Шварценегер, дык якія могуць быць пярэчаніні з нагоды таго, што я цягну жалеза ў спартзале? Некалі Украіна і Беларусі паставілі Захад перад фактам сваёй незалежнасці. Нягледзячы на то што Буш і Тэтчэр спэцыяльна наведалі Кіеў у 1991 г., каб засыц-рагы нашыя краіны ад роспуску СССР. Чаму б на дзейніцах такім самым чынам цяпер, калі Захад стаў каньюнктурна пра расейскім?

Сяргей Рак

Нацыяналізм і рэформы

Ва Украіне ѹ Беларусі палітычныя сілы можна лёгка падзяліць на трох групу — ультраправыя (савета-філы кшталту Аляксандра Лукашэнкі, камуністы, прыхільнікі юд-данніння ўсходніх славянаў), цэнтрысты і правацэнтралісты. Ультраправы ў абедзвюх краінах карыстаюцца мінімальнай паліплярнасцю; расіцкія і антысеміцкія з'яўлівага больш часта можна пачуць з боку краіне левых.

Палітыку гэтых трох групаў можна лёгка разьмежаваць паводле іхнага стаўлення на трох частак адзінай праграмнага пакету — нацыянальнае адраджэнне (съядомасць, мова, культура); дэмакратыя і рынковая рэформы; разрыв з савецкай мінуўшчынай і замена савецкіх і ўзімійскіх каштоўнасцяў на ўсходнейскіх праграмах. Падтрымкі гэтых установак у Беларусі ды Украіне ўзрасце па меры руху ад скрайне левых да правацэнтралістаў.

Наўголашую падтрымку дэмакратычных рэформы ѹ інтэграцыя з Эўропай знаходзяць у правацэнтралістічных нацыянал-дэмакрататаў. Іхны палітычныя партыі абіраюцца на ту частку беларускага і ўкраінскага насељніцтва, што мае высокую нацыянальную съядомасць і бярэ ўдзел у адраджэнні і нацыянальным будаўніцтве. Нацыянальная съядомасць, рэформы і прайўрапейская арыентацыя ѹ Беларусі ды Украіне шчыльна спалучаныя.

Нацыянал-дэмакратычныя партыі ѹ Беларусі ды Украіне за-звычай ацэняюцца заходнімі сродкамі масавай інфармацыі, навукоўцамі і палітыкамі як скрайнія, антырасейскія "нацыянальности". Адзінай прычынай гэтага —

наш партыя Украіны пад кіраўніцтвам Пятра Сіманенкі — найбольш зацікавыя прыхільнікі Лукашэнкавага рэжыму ва Украіне. Панславісты пагаджаюцца з камуністамі і савета-філамі ў тым, што "Белая Русь" і "Маларосія" мусіць усім сірдцам арыентавацца на Расею.

У чым панславісты і камуністы/савета-філы разыходзяцца, дык гэта ва ўяўленнях сучаснасці, абапертай на разуменне мінулага. Панславісты разглядаюць як "залаты век" дасавецкую эпоху і таму лічыць натуральным уважаць Беларусі і Украіны складовыя часткі ў Расею. Камуністам і савета-філам "залатым векам" бачыцца савецкая эпоха, і яны на прымуць чонага, апрош саюзу сувэрэнных рэспублік. Панлавістычнаў найлепш актыўніцтві ѹ расейскіх нацыяналістаў, а камуністаў/савета-філаў — як савецкіх нацыяналістаў.

У Беларусі ды Украіне цэнтрысты і нацыянал-дэмакраты яднаюцца супраць ультраправых. У Беларусі гэта яскрава было відана ў верасні 2001 г. падчас прэзыдэнцкіх выбараў, калі большыя нацыянал-дэмакрататаў падтрымкі пад кіраўніцтвам Уладзімера Ганчарыка, кіраўніка ФПБ, злучыліся ў блёк супраць Лукашэнкавага пераабраныя. Старшыня Федэрацыі прафзвязяў Украіны Аляксандар Стаян стаў адным з лідэрў блёку "Наша Украіна" Віктора Юшчанкі. Ва Украіне ўсе цэнтрыстычныя партыі выступалі супраць ўзядлівасці Украіны ѹ расейскай беларускай супольнасці.

Цэнтрыстычныя партыі ѹ Беларусі і Украіне лёгка акрысцілі, але цяж-

ка ахарактарызаўць. Цэнтрысты пераважна выйшлі з вышэйшай савецкай нацыяналістычнай ідэалёгіі на камп'юці "нацыянал-камунізму" ў 1990—91 г. і пазней, калі партыя была забароненая пасыла жнівеньскага путчу 1991 г. Сыпярша цэнтрысты не стваралі палітычных партыяў, але ўжывалі свае кіраўнічыя сувязі для стварэння неакрэслене "партыі ўлады". Зы сярэдзіны 90-х "партыя ўлады" ва Украіне ператваралася ў рэгіянальны міні-партыі ўлады", па меры таго як накоплены ў працэсе рэформаў капітал трансфармаваўся ў палітычную силу. Гэта больш хар-актэрна для Украіны, чым для Беларусі, бо ў першай рэформе пасля 1994 г. паскараліся, а ў другой абраних Лукашэнкі ў 1994 г. выклікала паступовы пераход да інвеса-вецкага рэжыму. Цэнтрысты былі здолныя стаць алігархамі толькі ва Украіне. Дзякуючы сваім сувязям з савецкай мінуўшчынай цэнтрысты і алігархі здолелі злучыцца савецкую ўзімійскую мінуўшчыну і ўзімійскую будучыню. Яны дзейнічнаюць старымі праверанымі методамі — негалосі, часта з парушэннямі закона, кіруючыся тэлефонным правам. Падчас брэжнёўскага "застою" яны навучыліся даваць хабары, калі казаць гучныя слова пра пераход ад "разыгнога сацыялізму" да камунізму, а цяпер вучачы рэформам ды "інтэграцыі ў Эўропу". Цэнтрысты і алігархі выбіраюць на поўны разрыв з савецкай мінуўшчынай і таму аддаюць перавагу палітіцкай альтэрнатыве — "тээ-

му шляху". На замежнапалітычнай арене яны падтрымліваюць далучэнне да Эўразіі, у меншай ступені — да *NATO*, але па-ранейшаму выступаюць за актыўны ўздел у СНД.

Паколькі цэнтрысты пераважна паходзяць з былой русіфіканай савецкай нацыяналістычнай, якія дзівіць, што асноўнай падтрымкай яны камуністычныя сярод расейскамоўнага насельніцтва. Цэнтрысты падтрымліваюць дзяржаву будаўніцтва і незалежнасць, але абыякавыя да нацыянальнага будаўніцтва, што і аддзяляюць іх ад нацыянал-дэмакрататаў. У Беларусі бальшыя нацыянал-дэмакрататаў не жадае заўажаць разыходжання ў з цэнтрыстамі ў нацыянальным пытанні дзеля агульнае пагрозы з боку Лукашэнкі. Расейскамоўныя — найменш актыўныя ў грамадzkім жыцці і вельмі аморфныя ў дачыненні ідэяліячнай і нацыянальной съядомасці. Партыі, якія кіруюцца ідэаліячнай існуюць у Беларусі і Украіне толькі на правым і на левым флангах.

Калі Захад у сваёй беларускай ды ўкраінскай палітыцы арыентуецца на ўмацаваныя рэформісткага руху, у яго німа іншага выйсціц, як падтрымліваць менавіта тых нацыянал-дэмакрататаў, якіх так часта кіртыкала ў мінульым.

ТАРАС КУЗЁ —
навуковы супра-
цоўнік Цэнтру
дасылавання на-
правлем міжна-
роднай бяспекі
Еркага ўнівер-
ситету (Канада),
былы кіраўнік
інфармацыйна-
га цэнтра *NATO* ва Украіне.

Налета ў Беларусі можа быць уведзенае абавязковое страхаванье ад страты працоўнага месца. Гэткімі страхоўкамі зьбіраюцца забіць двух зайцоў — падвысіць дапамогу тым, хто ня мае работы, і легалізаваць "схаванае" бесправоў

Статыстыка съведчыць, што цяпер у Беларусі працы ня маюць 115 тыс. чалавек. З пачатку году бесправоўных паболела амаль на 13 тысячаў. Зрабілася цяжкай знайсці працу: калі год таму на адну ўмоўную вакансію ў службах занятыці прэтэндавалі 3 бесправоўныя, дык цяпер — ужо 4. Нават у досьці стабільным Менску цяжка адзінкаць месца па спэцыяльнасці шаўцам, краўцам, архітэктарам, супрацоўнікам банкаў, выхавацелькам, скрактаркам, інжынёрам-механікам, інжынёрам-тэхнолягам ды інжынёрам-будаўнікам.

У рэгіёнах уладавацца па спэцыяльнасці амаль немагчыма, там праз біржы працы шукаюць толькі дворнікаў, вартавуноў і гардэробніц. Паўтараеца сцугуцца пачатку 90-х, калі ў шэррагу раёнаў прапанаванье працоўнай сілы ў некалькі разоў перавышала попыт на яе. Праўда, тады прычыны былі крыху іншыя. Імкліві рост бесправоўнага тлумачыўся або вывадам расейскіх

Страхоўка ад бесправоў

нікай кваліфікацыі, інакш кажучы, звязуляюцца цалкам неканкурэнтадольнымі працаўнікамі.

Але галоўная проблема падаецца наставае не "беспрывтульнае майдзь", а надта ўжо вялікая колькасць "неактыўнага насельніцтва". З-за таго што дапамога па бесправоўі ў сярэднім складае ўсяго 7 дзяляроў, у краіне "згубілася" больш як 700 тыс. чалавек працаўдольнага веку, якія афіцыйна нізе не працујуть, ні вучачца, не атрымліваюць пэнсію, але ён маюць статус бесправоўнага. Дэпартамэнт па занятыці даводзіць, што, пакуль у "шэрым" сектары зарабляе кожны сёмы працаўдольны, у бюджэце будзе пуста. Тому, каб легалізаваць гэтых людзей у службах занятыці, тут пропануюць падышаць дапамогі па бесправоўі праз пэрсанальнаяе страхаванне кожнага працаўніка. Вылічваць на страхоўку зьбіраюцца прымусова 1—2% ад заробку.

Сяргей Іваноўскі

Анатоль Крачук

Ці можа бесправоўе быць карысным?

Паводле звестак Міністэрства статыстыкі, узровень бесправоўя ў нашай краіне з 1995 г. вагаеца ў межах 2—3% ад эканомічнага актыўнага насельніцтва (у 2001 г. было 2,3%). Гэта бесправоўныя, зарэгістраваныя на біржы працы.

Але акрамя іх ёсьць яшчэ не зарэгістраваныя, а таксама асоцыялы, якія лічачца ў штаце прадпрыемстваў, але накіраваны ў адміністрацыйныя адпачынкі без захавання заробку ці пераведзены ў разжым няпоўнай занятысці.

Колькі ж бесправоўных у Беларусі?

Вынікі сацыялягічнага аптымізму, зладжанага Навуковадасылдчым інстытутам сацыяльна-еканамічных і палітычных проблемаў, съведчыць, што афіцыйна на біржы працы зарэгістраваны толькі 21% ад агульнай колькасці бесправоўных, афіцыйна зарэгістраваных у органах дзяржаўнай службы занятысці, з пачатку году павялічылася на 12,5%.

Ацэнку ўзроўню бесправоўя можна рабіць і ўскоснымі мэтадамі, напрыклад, па яго нэгатyўных наступствах для грамадзтва. Дасылдчык М.Брэнэр съзвярджае, што пры захаванні на працы гуашы ў бесправоўі, якое перавышае натуральны ўзровень на 1%, адзначаеца прырост агульнай съмяротнасці на 2%, прырост самагубстваў — на 4,1%, прырост забойстваў — на 5,7%. павелічэнне колькасці вязненя — на 4% і павелічэнне псыхічна хворых — на 4%. У Беларусі за апошнія шэсць гадоў (1995—2001 г.) прырост съмяротнасці склаў 27,6%, колькасць самагубстваў павялічылася на 12,6%, колькасць псыхічна хворых — на 3,2%. Такая сацыяльна-дэмографічная сцугуця съведчыць пра тое, што проблема бесправоўя значна больш актуальная, чым гэта можа падацца на першы погляд.

Узровень бесправоўя ў Беларусі, Літве і Польшчы

Прычына разыходжанья паміж афіцыйным і рэальным узроўнем бесправоў

Паводле звестак ужо згаданага сацыялягічнага аптымізму, 79% бесправоўных не становяцца на ўлік у службу занятысці. Гэта выкліканы шрагамі прычынаў. Па-першае, грашовая дапамога па бесправоўі зусім маленькая — ад 75% мінімальнага заробку (з 1 красавіка 2002 г. — базавай велічыні) да падвоенага яго памеру — у залежнасці ад катэгорыі работніка, ягонага апошняга заробку і г.д. Гэта значыць — ад 7,5 да 20 тыс. рублёў. Максымальная грашовая дапамога па бесправоўі складае шостую частку ад мінімальнага спажывецкага бюджету, які на 1 траўня 2002 г. дасягнуў 120 тыс. рублёў на чалавека. Але і такую дапамогу атрымліць няпроста. Чалавек губляе права на яе, калі быў звольнены за парушэнне працоўнай дысцыпліны або па ўласным жаданні без паважных прычынаў. Нават пасля пасяляховага залічэння ў шэрагі зарэгістраваных бесправоўных неабходна яшчэ ад 3 да 7 дзён у месяц браць ўздел у грамадскіх работах. Бесправоўныя на біржы працы яшчэ й таму, што і так маюць магчымасць знаёміцца з наяўнымі вакансіямі.

Які ўзровень бесправоўя прымаўны для эканомікі?

Для чалавека страта працы — вялікая бяды, якая вядзе да страты заробку, статусу, звязаныя з самацэнкі, але ў рынковай эканоміцы нейкі працэкт бесправоўя лічыцца нават карысным і характарызуе ейную дынамічнасць. Іначай кажучы, бесправоў — абавязковы элемант рынковай эканомікі.

Дык што ж такое 2,5% афіцыйна зарэгістраванага бесправоўя ў Беларусі з пункту гледжання сусветнай практикі?

У краінах з рынковай эканомікай існуе так званы натуральны ўзровень бесправоўя. Гэта сярэдняя величыня фактычнага бесправоўя за доўгі перыяд, які дазваляе згладзіць цыклічныя ваганьні (для развойтых краінаў 40—50 гадоў, для транзытных 10—15 гадоў). У ЗША, напрыклад, натуральны ўзровень бесправоўя складае каля 5% пры фактычнім ўзроўні бесправоў ад 6,1% у 1994 г. да 4,3% цяпер. У большасці краінаў з рынковай эканомікай натуральным лічыцца ўзровень бесправоў

цоўя каля 4—5%. Для пераходных краінаў вызначынне натуральнага бесправоўя патрабуе дадатковых даследаваній і доўгага часу.

Наяўнасць бесправоўя ў эканоміцы (маецца на ўвазе яго натуральны ўзровень) характарызуе дынамічнасць сацыяльна-еканомічнай развіўціця. Ствараючы новыя працоўныя месцы, ліквідуючы старыя, узникове неабходнасць перакваліфікацыі і г.д. У гэтых умовах людзі бесправоўнымі на кароткі час, каб ізноў працаўні. Чалавек губляе права на яе, калі быў звольнены за парушэнне працоўнай дысцыпліны або па ўласным жаданні без паважных прычынаў. Нават пасля пасяляховага залічэння ў шэрагі бесправоўнае адлюстроўвае аптымальны для эканомікі ўзровень занятысці, утвараючы своеасаблівы рэзэрв рабочай сілы, неабходны для прагрэсіўнага развіўціця. Ствараючы новыя працоўныя месцы, ліквідуючы старыя, узникове неабходнасць перакваліфікацыі і г.д. У гэтых умовах людзі бесправоўнымі на кароткі час, каб ізноў працаўні. Чалавек губляе права на яе, калі быў звольнены за парушэнне працоўнай дысцыпліны або па ўласным жаданні без паважных прычынаў. Нават пасля пасяляховага залічэння ў шэрагі бесправоўнае адлюстроўвае аптымальны для эканомікі ўзровень занятысці, утвараючы своеасаблівы рэзэрв рабочай сілы, неабходны для прагрэсіўнага развіўціця. Ствараючы новыя працоўныя месцы, ліквідуючы старыя, узникове неабходнасць перакваліфікацыі і г.д. У гэтых умовах людзі бесправоўнымі на кароткі час, каб ізноў працаўні. Чалавек губляе права на яе, калі быў звольнены за парушэнне працоўнай дысцыпліны або па ўласным жаданні без паважных прычынаў. Нават пасля пасяляховага залічэння ў шэрагі бесправоўнае адлюстроўвае аптымальны для эканомікі ўзровень занятысці, утвараючы своеасаблівы рэзэрв рабочай сілы, неабходны для прагрэсіўнага развіўціця. Ствараючы новыя працоўныя месцы, ліквідуючы старыя, узникове неабходнасць перакваліфікацыі і г.д. У гэтых умовах людзі бесправоўнымі на кароткі час, каб ізноў працаўні. Чалавек губляе права на яе, калі быў звольнены за парушэнне працоўнай дысцыпліны або па ўласным жаданні без паважных прычынаў. Нават пасля пасяляховага залічэння ў шэрагі бесправоўнае адлюстроўвае аптымальны для эканомікі ўзровень занятысці, утвараючы своеасаблівы рэзэрв рабочай сілы, неабходны для прагрэсіўнага развіўціця. Ствараючы новыя працоўныя месцы, ліквідуючы старыя, узникове неабходнасць перакваліфікацыі і г.д. У гэтых умовах людзі бесправоўнымі на кароткі час, каб ізноў працаўні. Чалавек губляе права на яе, калі быў звольнены за парушэнне працоўнай дысцыпліны або па ўласным жаданні без паважных прычынаў. Нават пасля пасяляховага залічэння ў шэрагі бесправоўнае адлюстроўвае аптымальны для эканомікі ўзровень занятысці, утвараючы своеасаблівы рэзэрв рабочай сілы, неабходны для прагрэсіўнага развіўціця. Ствараючы новыя працоўныя месцы, ліквідуючы старыя, узникове неабходнасць перакваліфікацыі і г.д. У гэтых умовах людзі бесправоўнымі на кароткі час, каб ізноў працаўні. Чалавек губляе права на яе, калі быў звольнены за парушэнне працоўнай дысцыпліны або па ўласным жаданні без паважных прычынаў. Нават пасля пасяляховага залічэння ў шэрагі бесправоўнае адлюстроўвае аптымальны для эканомікі ўзровень занятысці, утвараючы своеасаблівы рэзэрв рабочай сілы, неабходны для прагрэсіўнага развіўціця. Ствараючы новыя працоўныя месцы, ліквідуючы старыя, узникове неабходнасць перакваліфікацыі і г.д. У гэтых умовах людзі бесправоўнымі на кароткі час, каб ізноў працаўні. Чалавек губляе права на яе, калі быў звольнены за парушэнне працоўнай дысцыпліны або па ўласным жаданні без паважных прычынаў. Нават пасля пасяляховага залічэння ў шэрагі бесправоўнае адлюстроўвае аптымальны для эканомікі ўзровень занятысці, утвараючы своеасаблівы рэзэрв рабочай сілы, неабходны для прагрэсіўнага развіўціця. Ствараючы новыя працоўныя месцы, ліквідуючы старыя, узникове неабходнасць перакваліфікацыі і г.д. У гэтых умовах людзі бесправоўнымі на кароткі час, каб ізноў працаўні. Чалавек губляе права на яе, калі быў звольнены за парушэнне працоўнай дысцыпліны або па ўласным жаданні без паважных прычынаў. Нават пасля пасяляховага залічэння ў шэрагі бесправоўнае адлюстроўвае аптымальны для эканомікі ўзровень занятысці, утвараючы своеасаблівы рэзэрв рабочай сілы, неабходны для прагрэсіўнага развіўціця. Ствараючы новыя працоўныя месцы, ліквідуючы старыя, узникове неабходнасць перакваліфікацыі і г.д. У гэтых умовах людзі бесправоўнымі на кароткі час, каб ізноў працаўні. Чалавек губляе права на яе, калі быў звольнены за парушэнне працоўнай дысцыпліны або па ўласным жаданні без паважных прычынаў. Нават пасля пасяляховага залічэння ў шэрагі бесправоўнае адлюстроўвае аптымальны для эканомікі ўзровень занятысці, утвараючы своеасаблівы рэзэрв рабочай сілы, неабходны для прагрэсіўнага развіўціця. Ствараючы новыя працоўныя месцы, ліквідуючы старыя, узникове неабходнасць перакваліфікацыі і г.д. У гэтых умовах людзі бесправоўнымі на кароткі час, каб ізноў працаўні. Чалавек губляе права на яе, калі быў звольнены за парушэнне працоўнай дысцыпліны або па ўласным жаданні без паважных прычынаў. Нават пасля пасяляховага залічэння ў шэрагі бесправоўнае адлюстроўвае аптымальны для эканомікі ўзровень занятысці, утвараючы своеасаблівы рэзэрв рабочай сілы, неабходны для прагрэсіўнага развіўціця. Ствараючы новыя працоўныя месцы, ліквідуючы старыя, узникове неабходнасць перакваліфікацыі і г.д. У гэтых умовах людзі бесправоўнымі на кароткі час, каб ізноў працаўні. Чалавек губляе права на яе, калі быў звольнены за парушэнне працоўнай дысцыпліны або па ўласным жаданні без паважных прычынаў. Нават пасля пасяляховага залічэння ў шэрагі бесправоўнае адлюстроўвае аптымальны для эканомікі ўзровень занятысці, утвараючы своеасаблівы рэзэрв рабочай сілы, неабходны для прагрэсіўнага развіўціця. Ствараючы новыя працоўныя месцы, ліквідуючы старыя, узникове неабходнасць перакваліфікацыі і г.д. У гэтых умовах людзі бесправоўнымі на кароткі час, каб ізноў працаўні. Чалавек губляе права на яе, калі быў звольнены за парушэнне працоўнай дысцыпліны або па ўласным жаданні без паважных прычынаў. Нават пасля пасялях

ПРАГРАМА ТВ З 3 ДА 9 ЧЭРВЕНИЯ

Наша Ніва [20] 31 траўня 2002

ПАНЯДЗЕЛАК,
3 ЧЭРВЕНИЯ**БТ**

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.15 Навіны.
6.10, 7.10, 8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
8.45 "У добры шлях!" Выступленне міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь П.Брэгдзіна.
8.53 Выпусканы экзамен па беларускай і расейскай мовах за курс базавай школы.
9.15, 17.00 "Юрыдычна паліція". Сэрыял.
10.10 Аргэнал.
10.40 Тэлебарометар. Прагноз надвор'я.
11.00, 21.50 "Сямейная повязь". Сэрыял.
12.20 "На скрыжаваньнях Эўропы". Нацыянальны фэстываль песні.
13.00 "Твар на мішні". Маст. фільм (Літоўская к/с), 1-я сэрыя.
14.15 Тэлевізійны Дом кіно". Рэжысэр і аперацтар Дэмытры Эйзайц.
14.40 "Таемства часу". Дак. фільм ("Белвідэцэнтэр").
15.20 "Год добра даціці". Маст. фільм для дзяцей (Расея).
16.45 Чароўны куфэрак "Саюзмультфільму". "Шэсьць іванаў - шэсьць капітану".
18.25 Зона Ікс.
18.35 Псыхалагічная драма рэжысёра М.Плашку "Вазьму твой боль"
20.00 Галоўнае пытанье.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
22.45 Стадыён.
23.35 Сэрыял "Мужчынскае работа" (Расея). 1-я сэрыя.

СТВ

6.00, 16.45 Меншчына. Людзі, падзеи, факты.
6.35, 20.50 "Віртуальны съвет".
6.45, 16.05 "Паўэр рэйнджэр, ці Магутны рэйнджэр".
7.10, 14.50 Мультсэрыялы "Съвет бобі", "Ікс-мэн", "Інспектар Гаджэт".
8.30, 20.20 "Арт-экспрэс". Культурнае жыцьцё стації.
8.45 Кіно: Жан-Клод Ван Дам у шпіёнскім баевіку "Узыўальник".
11.00 "168 гадзін".
12.00 Навіны сусветнай шоў-індустрыі.
12.30 Канал гісторыі: "Лені Рыфэншталь: рэжысэр фіорэра". Дак. фільм.
13.30, 16.30, 19.00, 23.00 "24 гадзіны".
13.45 "Прыпынак на запатрабаванне-2".
17.00 "Яга, цёмная страсьць". Тэленаўза.
18.00 "Відавочца".
18.30 "СТВ-спорт".
18.50 "Тма дня".
19.15 "Добры вечар, маленькі...".
19.30 "Партрэт у інтэр'еры".
19.45 "Добры дзень, доктар!".
20.00 "Запрашаем паскардзіцу".
20.10 "Эўропа - агульная спадчына".
20.35 Навіны СНД.
21.00 Кіно: Кім Коутс, Дэніэл Болдуін у баевіку "Смэртоносны рэйс".
23.15 Футбольны кур'ер.
23.50 Начны музычны канал.
0.20 Музыка на СТВ.

8 канал

17.30 Мультфільм "Том і Джэры".
17.35 "Простае пытанье".
17.45 Сэрыял "Масад".
18.30 Тэлекрама.
18.40 "Прагноз надвор'я".
18.45 Стыван Сыгаль у баевіку "Памечаны съмерцю".
20.15 "Камкон-тур" прадстаўляе... "Адпачынак у Багары".
20.25 "Вечарніца".
20.40 Навіны.
20.50 Джэх Нікалсан у містычным трэлеры "Звязынне".
23.15 Прагноз надвор'я.

ОРТ

5.00 Тэлеканал "Добрай раніцы".
8.00, 11.35, 14.00 Навіны.
8.15 "Сямейная повязь". Сэрыял.
9.15 Футбол. Чэмпіянат съвету. Зборная Харватыя - зборная Мэксікі. Трансляцыя з Японіі.
11.50 Дакументальны дэзекту. "Д'ябальская калісціца". Справа 2000 году.
12.20 Георгі Віцын на камеды "Запасны гулец".
14.19 Футбол. Чэмпіянат съвету. Зборная Італіі - зборная Эквадору. Трансляцыя з Японіі.
16.30 "Лёгкі дух!"
17.00 Вічэрнія навіны.
17.20 Чакай мнене.
18.20 Вострасюжэтны фільм "Драйвежнік".
20.00 Час.
20.35 "Слабае звязно".
21.25 Незалежнае расыясцьледаваньне.
22.05 Дэзектуны сэрыял "Парыскі аntyквар". 1-я сэрыя.
23.00 Начны "Час".
23.30 Чэмпіянат съвету по футbole.

РТР

8.00, 9.00, 16.30, 19.00 Весткі.
8.10 Шматсэрыны маст: фільм "Сямейная гісторыя".
9.20 Весткі тэлідні.
10.15 Мая смяя.
11.10 Экспартыза РТР.
11.20 Сямейная навіны.
16.50 Вечар памяці Святаслава Фёдарава.

17.50 "Камісаэр Рэкс".
18.50 Дабранач, дзеці!
19.35, 22.20 Мясяцовы час. Весткі - Москва.
19.55 Прэм'ера РТР. "Футбольныя воні". Дак. Сэрыял, 1-я сэрыя.
20.50 Дэзекту "Кобра. Замарожаны транзыт". Частка 1-я.
21.45 Дарожны патруль.
22.00 Весткі - Падрабязнасыці.
22.30 Футбол. Чэмпіянат съвету. Зборная Бразіліі - зборная Турцыі. Трансляцыя з Паўднёвай Карэі.
0.40 Даёнік чэмпіянату съвету по футbole.
1.35 Дзяжурная часыць.

Культура

9.15 Магія кіно.
9.40, 16.35 "Адкрытыя нябесы" прадстаўляюць: "Маскоўская вышотка". Дак. фільм. Рэжысэр А.Крыванос.

10.35 "Ох, уж гэты дзеткі!" Мультсэрыял.

10.45 Тым часам.
11.30, 15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.

11.40 "Прыгоды Болека і Лёлека". Мультсэрыял.

11.50 Разам з Фафалем.

12.05 "Шчыльная брама".
12.20 "Падарожжа ў часе". А.Аструскі "Ваўкі і авеці".

13.15 "Уроکі расейскай". М.Гоголь.

13.30 "Зона Ікс".

13.45 Саюзнае веча.

13.55 "Наща спадчына". Карапеўскі палац у Горадні.

13.55 "Саюзнае веча".

13.55 "Апошняя рэзэрвация".

15.20 "Апошняя рэзэрвация". Мультсэрыял.
16.10 "Пяць цудаў".
16.20 "5x5".
18.25 Зона Ікс.
18.35 Саюзнае веча.
18.55 "Наща спадчына". Карапеўскі палац у Горадні.
19.10 "Горас" Ціна".
19.35 "Аура". Мультфільм.
19.50 "Захоўайце рукапіс, сябры, для сябе". Перадача 5-я.
19.65 "Расейскі кур'ер".
19.75 "Пушкін". Невядомае пра вядомае.
19.85 "Палацаўская тайна".
19.95 "Гісторыя".
20.05 "Віртуальны съвет".
20.15 "Запрашаем паскардзіца".
20.25 "Парыскі тэрор".
20.35 "Размовы пра тэатар".
20.45 "Партытуры не гарачы".
20.55 "Шубэрт. Песня каханья і адчай".
20.

Наша Ніва [20] 31 траўня 2002

ПРАГРАМА ТВ З З ДА 9 ЧЭРВЕНИЯ

9

10.45 "Астравы".
11.30, 15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
11.40, 15.10, 19.40, 21.10 "З Пушкінам на кароткай назе".
11.50 Разам з Фафалем.
12.05 Чым жыве Расея.
12.20 Замежны дзея, сэрыял "Падарожжа з Хемінгюзэм".
13.15 "Уроکі расейскай". М. Гоголь. "Мёртвія душы". Чытае М. Ульяна.
13.30 "Тэс з роду д'Эбрэвіляй". Маст. фільм.
14.30 "Залаты п'едэстал".
15.15 Кіно – дзеячам. "Горас і Ціна". Тэлесэрыял.
15.40 "Дзень шудоўны". Мультфільм.
15.55 "Захоўайце рукапіс, сабры, для сабе". Перадача 7-я.
16.10 "Малыя музэі Санкт-Пецярбургу". Музэй-кватэр А. Пушкіна.
17.45 Пушкін. Невядомае пра вядомае.
17.50 "Шлях да Пушкіна". Лей Дураў і фільм "Паненка-сялянка".
18.10 Адкрыціце XII Міжнароднага конкурсу імя П. Чайкоўскага. Трансляцыя з Вялікай залі канцэртары. 19.45 А. Пушкін. "Барыс Гайдуно". Тэлеспектакль (1970). Рэжысэр А. Эфрас.
21.20 "Культурная рэвалюцыя". Усё, што замінае будаўнікам, трэба звесці.
22.15 "Эпізоды".
23.25 "Начны палёт".

HTB

7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 23.00 "Сέньня".
7.10, 7.35 Раніца на HTB.
7.50, 18.40 "Чорны кружак". Сэрыял.
9.20 Надвор'е на заутра.
9.25 "Шырае прызначанне".
9.55 "Шоу Алены Сцепаненкі".
11.20, 14.40, 17.40 Крымінал.
11.35 Проста каханье... "Цені зынка юць апоудні". 4 сэрыя.
13.20 "Прынцып "Даміно". Ток-шоў.
15.30, 19.45 "Па імені Барон...".
16.35 Баявік "Брудная работа".
18.00, 21.00 "Сέньня" з Тацянай Мітковай.
21.35 Герой дня.
21.55 "Зусім сакрэтна".
23.20 Гардон.

0.05 Усе зоркі чэмпіянату съвету па футбеле.

Эураспорт

9.30 "Съвет паруснага спорту". Тэлесасопіс.
10.00 Супрабайк. Тэлесасопіс.
10.30 Горны ровар.
11.00 Тэніс.
12.00 Футбол: легенды, каманда мары.
14.30 "Унутры формулы". Паўтор.
15.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат Францы. Жывая трансляцыя.
20.00 Супэроначны ўік-энд. Тэлесасопіс.
20.30 Гоначныя сэры. Тэлесасопіс.
21.00 Прафесійны бокс.
22.00 2.00 Чэмпіянат съвету па футбеле: агляд дні.

PTP

0.15 Футбол – клясычны маты ЧС.

ПЯТНІЦА,
7 ЧЭРВЕНИЯ

БТ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.40 Навіны.
6.10, 7.10, 8.10 Добрай раницы, Беларусь!
8.53 Выпускны экзамен па матэматыцы на курсі сярэдняй школы.
9.15, 17.05 "Юрыдычная паліцыя". Сэрыял.
10.05, 15.45 "Навальнічныя камяні".
10.30, 22.00 "Жулі Леско".
12.20 Добры дзень, Беларусь!
13.05 "Маленкія трагеды". Маст. фільм.
14.15 Сад мары.
14.40 "Жывая вада". Дак. фільм.
15.20 "Апошняя рэзэрвация". Мультфільм.
16.10 "Пяць цудаў".
16.20 "5x5".
18.25 Зона Ікс.
18.35 Съвет і мы.
18.55 Маст. фільм "Паліваныне на апошняга жураўля".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама. Інфармацыйны кан.
21.50 Спорту-кур'ер.
23.55 Карапеўскай паліваныне.
0.25 Камэдя "Пяць тузу".

CTB

6.00, 16.45 Меншчына. Людзі, падзеі, факты.
6.20, 20.35 "Віртуальны съвет".
6.30, 18.50 "Тэма дні".
6.40 "Сънданыне зі Лікай".
6.45, 16.05 "Паўэр рэйнджэр, ці Магутны рэйнджэр".
7.10, 14.50 Мультфільмы "Сыве бобі", "Ікс-мэн", "Інспектар Гаджэт".
8.30, 20.20 "Аўтапанарама".
8.45 Маст. фільм "Чаротавы рао".
11.00, 20.05 Навіны СНД.
11.15, 18.35 "CTB-спорт".
11.30 "Сімейнае кіно з калекцыі "Halmark", "Монстар".
12.30 Канал гісторы: "Выкраданы іншаплянэнцыамі". Дакумэнтальны фільм.
13.30, 16.30, 19.00, 23.05 "24 гадзіны".

ПРАГРАМА ТВ З З ДА 9 ЧЭРВЕНИЯ

13.45 "Прыпынак на запатрабаваньне-2". Тэлесэрыял.
17.00 "Яга, цёмная страсць". Тэлевізія.
18.00 "Дзіўныя людзі". Дак. фільм.
18.30 "Этыкет".
19.30 "Партрэт у інтэр'еры".
19.45 "Добраe дзень, доктар!".
20.00 "Еўропа – агульная спадчына".
20.45 "Закон і крымінал".
21.00 Баявік "Аперацыя "Сокал".
23.20 Трылер "Кіанапраба".
1.10 Музыка на СТВ.

8 канал

17.30 Мультфільм "Ну, пачакай!".
17.45 Сэрыял "Масад".
18.40, 21.10 Прагноз надвор'я.
18.45 Сэрыял "Шэрлак Холмс і доктар Ватсан". "Кароль шантажу", 3 сэрыя.
19.50 Прагулы пад вадой (Карбы).
20.10 Тэлекрама.
20.15 "Мастацтва жыцця".
20.25 "Вечарніца".
20.40, 23.15 Навіны.
20.50 "Камон-тур" прадстаўляе... "Экскурсія па Трансільвані".
21.00 Кліп-антракт.
21.15 Маст. фільм "Чужыя".

OPT

5.00 Тэлеканал "Добразі раніцы".

8.00, 11.35, 14.00 Навіны

8.15, 17.25 "Сімейная позіцыя".

9.00 Футбол: Чэмпіянат съвету. Зборная Шыэці – зборная Нігеры.

11.50 "Балтів – фабрыка мрой". Спартарэйт.

12.10 Радан. Баявік "У прыгодніцкім фільме "Апошняя рэлківія".

14.19 Футбол: Чэмпіянат съвету. Зборная Аргентыны – зборная Англіі.

15.20 Радан. Баявік "У прыгодніцкім фільме "Апошняя рэлківія".

17.00 Вячэрняя навіны.

18.25 Дак. дзялкі. "Апошняя спуска ўгончышкі". Справа 2002 году.

19.00 Поле цудаў.

20.00 Час.

20.35 Сыльвастар Сталонэ ў маст. фільме "Рокі-2".

22.20 Чэмпіянат съвету па футбеле.

0.25 Жан Габан і Ален Дэлен у драме "Двое ў горадзе".

PTP

8.00, 9.00, 16.30, 19.00 Весткі.

8.10 "Сімейная тайны".

9.20 Дэтактык "Верце мне, людзі".

10.15 Гімнастычны баль "Дынама".

17.50 "Камісар Рэкс".

18.50 Дабранам, дзеци!

19.35 Місцыўы час. Весткі – Масква.

19.55 Аўтарская програма А. Маманава. "Адваронты бок. Чужыя".

20.40 А. Абдулаў, Э. Вітарган і Д. Баніеніс у маст. фільме "Жывая мішэн".

22.30 Футбол: Чэмпіянат съвету. Зборная Гішпаніі – зборная Параўгвайя.

0.40 Дзэнінк чэмпіянату съвету па футбеле.

Культура

9.15 "Рамантыка рамансу".

9.40 "Вандруны паульн", "У Міцькоў".

10.35 "Ох, ужо гэтыя дзекткі!" Мультфільм.

12.05 "Дзяцкіны час. Весткі".

14.10 "Пяць цудаў".

14.40 Пазнавальны сэрыял для дзяцей "Увайсці ў танец".

15.45 Сэрыял "VIP".

16.35 Конны спорт. Міжнародны спаборніцтвы. Выездка.

17.25 Дак. сэрыял "Пары і дзеути".

18.20 "Славянскі базар у Віцебску".

20.01 "Вібрана".

19.05 Мэліядрама "Анжаліка", Маркіза Анейау".

21.00 Панарама тыхдня.

21.50 Спорту-кур'ер.

22.00 Трагаміздама "Знакамітасьць".

23.50 Беларуская двачвяцька.

0.20 Дэтактыкі сэрыял "Камісар Шыманскі".

CTB

9.15 "Рамантыка рамансу".

9.40 "Вандруны паульн", "У Міцькоў".

10.35 "Ох, ужо гэтыя дзекткі!" Мультфільм.

12.05 "Дзядзька Сыцёпа – міліцыянер".

14.10 "Апошняя рэзэрвация".

15.45 "Рамон".

16.00 Мультсэрыял "Чалавек-павук".

17.30 Дзэнінк чэмпіянату съвету па футбеле.

19.05 Білёт у Вялікі...

21.00 "Паўэр рэйнджэр".

23.25 "Джазафінія".

HTB

7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00 "Сέньня".

7.10, 7.35 Раніца на HTB.

7.50 "Чорны кружак". Тэлесэрыял.

7.20 "Вочная стаўка".

7.30 "Сынданыне зі Лікай".

7.40 "Пары хіт".

7.50 "Гаджэн-дыхын зі краіны Пандаленд".

7.55 "Лікай-дыхын".

7.55 "Лікай-дыхын".

7.55 "Лікай-дыхын".

7.55 "Лікай-дыхын".

7.55 "Лікай-дыхын".

8 канал

15.00 Маст. фільм "Сыёзы капалі".

16.30 "Прастое пытанье".

17.00 "Казакі пра падзеі".

17.20 "Сінія кішка".

17.30 "Дзяды".

17.40 "Дзяды".

17.50 "Дзяды".

Пабачыў сьвет поўны пераклад Бібліі, зроблены Васілем Сёмухам. Праца над беларускім тэкстам Бібліі доўжылася 14 гадоў — з 1988-га. Выданье было добра-слаўлёнае мітрапалітам Мікалаем, першайархам Беларускай аўтакефальнай праваслаўнай царквы, прыходы якой дзейнічаюць пераважна ў асяродках беларускіх эмігрантаў у Эўропе, ЗША і Канадзе. Наклад Кнігі — 10 тыс. асобнікаў. Цэлы год зьбіраліся гроши на выданье Бібліі. Сам жа працэс падрыхтоўкі да друку і выданья па-чайся летасць у лістападзе і занайшэ пагоду. Выданнем Бібліі зімаліся дзеці Васіля Сёмухі — дачка Алеся ў ЗША і сын Сяргей у Беларусі. Гроши зьбіраліся ад прыватных асобаў, без узделу якіх-кольвецы грамадзкіх, дзяржаўных ці рэлігійных арганізацый. Аднак, па словах Васіля Сёмухі, рэлігійныя арганізацыі выказалі жаданье выкупіць частку накладу.

Беларусы аднімі зь першых у Эўропе зімалі Святое Пісмо на ўласнай мове — яшчэ на пачатку XVI ст. Зъўленыне Скарынавай Бібліі стала надзвычай важнай падзеяй свайго часу. У нашу эпоху яна ня толькі захавала сваю значнасць, але й павялічыла: цяпер гэта ня толькі першы пераклад Бібліі па-беларуску, але і моўны, літаратурны, культурны, кнігавы-даевецкі помнік.

Але помнік — ён і ёсьць помнік: на яго можна хіба што глядзець. А ў сьвіце, tym часам, Біблія заслаеца на помнікам, а самай па-пуплярнай кнігай. Ранейшыя ж пераклады Бібліі на сучасную беларускую мову не зімалі папуллярнасці.

“НН” прапануе чытачам гутарку з Васілем Сёмухам.

“НН”: Калі Вы скончылі рабіць пераклад?

В.С.: А ён яшчэ ня скончаны. Я гэтыя чатырынаццаць гадоў дзень пры дні працаўнікі на толькі над Бібліяй. Былі і іншыя пераклады — празаічныя, пазытычныя. Найлепей удаецца пераклад, калі адначасова працуешь над некалькімі творамі (і пажадана рознага харектару). Адначасова з Новым Запаветам я перакладаў “Так казаў Заратустра” Фрыдырыха Ніцшэ — поўную процілегласць.

Найбольш часу ў мایм жыцці пайшло на два пераклады — “Фаўст” Гётэ (15 гадоў) і Біблію. У кожным новым выданыні “Фаўста” я раблю праўкі, і, калі будзе новое выданье Бібліі, там, канечно, таксама будуць праўкі.

“Благадаць” і “мілата”

“НН”: Чаму Вы не спрацеваваліся з праваслаўнай Біблійнай камісіяй, разам зь якой пачыналі перакладаць Біблію?

В.С.: У 1988-м Царква меркавала, што траба павярнуцца да беларускіх. Уладыка Філарэт сам мне прапанаваў перакладаць Біблію. Я папрасіў, каб Царква дала мне ў дапамогу тэоляга, бо ў тэалёгі не разбіраюся. Тады склалі тую камісію, запрасілі ў не людзей, царкоўных і сьвешцікі. І яны пачалі рэдагаваць мой пераклад з пазыцыяў праваслаўнай царквы: каб было ў ім толькі тое, што й па-расей-

Біблія дзядзькі Васіля

ску, і ні на крок убок. І парадак словаў каб быў той самы, і каб усё дакладна адпавядала сынадальному выданью расейскай Бібліі. Але ж у перакладчыка ёсьць свой стиль, свае законы — чиста перакладчыцкі! Разгараліся спрэчкі. Скажам, слова “благодать”. Як перакласіц? Па-беларуску “блага” — гэта “вельмі кепска”, па-расейску — наадварот, “вельмі добра”. І калі гэта пытанье паставілі на гласаванье, тут ужо я абурыўся: “Такія рэчы галасаваньнем не вырашаюць!”

“НН”: А які быў Ваш варыант?

В.С.: Мілата — ад міласці, любові. Але камісія прагаласавала спурацца. Япіскап Пінскі Стэфан сказаў мене: “Я разумею, у Вас тут усё правільна, усё адпавядзе мове. Але хай будзе лепш “благадаць”.

Ад словазлучэння “ласка Божая”, якое ўжываюцца каталікі, я адмовіўся, бо гісторычна “ласка” ўзыходзіцца да аднаго коронаса словам “лісьлівасць”. Мы з вами можам лісьлівіць колькі ўлезе, але каб Бог адарадаў нас лісьлівасцю — я і ў кащарных съне ўявіць не могу. І хоць сённяшніе значэнніе слова не асачнююцца за лісьлівасцю, але хто яго ведае, як яно было ў часы, калі пісалася Біблія.

І ёсьць яшчэ адзін выпадак — “милост”, “милосердие”. Тут я ўстыў слова, якое сам прыдумаў (увогуле ў Бібліі ёсьць два-тры такія слова), — мілажальны (маеща на ўвазе, і шкадаванніне). Я яго ўвёў яшчэ ў выданьні Новага Запавету, але ўжо сустракаю ў прэсе, у творах пісменнікаў.

У камісіі разгарэліся спрэчкі па словах, якія я лічу прынцыпова важнімы. Я выйшаў з камісіі, спыніў зь ёй супрацоўніцтва. Гэта не перашкодзіла ім выдаць мой пераклад у сваёй рэдакцыі. Па-людзку гэта завецца — украсіці. Я знайшоў сабе іншых дарадцаў у галіне тэалёгіі — першайархарху Беларускай аўтакефальнай праваслаўнай царквы мітрапаліту Мікалаю і пратэстанту Юрку Рапечкага. Яны адразу сказаў: “Мы будзем табе паказваць памылкі. А ўлічыш ты іх ці не — твая справа, ты сам адказны за свой пераклад”.

“НН”: А каталікі Вам дапамагалі?

В.С.: Яны мелі свой клопат — рыхталі да друку пераклад айца Уладзіслава Чарніўскага, які ён рабіў шмат гадоў. Яны не моглі кінуць аднаго перакладчыка і падтрымліваць другога. Тым болей што першы, каталіцкі перакладчык — выдатны съвятаў, выдатны чалавек. І колькі я яго завочна ведаў, столькі шанаваў і высока цаніў ягоную працу. Дасыць бог, будзе надрукаваны і ягоны пераклад... Але ў прыватных гутарках каталікі мяне падтрымлівалі і давалі добрыя парады, за што я ім шчыра ўдзячны.

Найбольш спрэчкі ляліся май-

му перакладу не съвтары, а людзі съвецкія. Адзін такі съвецкі вучоны казаў, што мой пераклад кепскі, бо літаратурны, а трэба, маўляў, багаслоўскі, саборны. А мой нібыта насяе на сабе адбітак майго стылю, маёй індывідуальнасці. А што ён павінен несыці, як не адбітак індывідуальнасці перакладчыка? Чаму пераклад не павінен быць літаратурны? Я ж перакладаю літаратуру самага высокага кшталту — Біблію. Біблія складаецца з прозы і паэзіі найлепшых узоруў! Узяць “Найвышэйшую песьню Саламонаву” — людзі пакуль не напісалі пра каханье лепей. Чым гэта зрабілі старажытныя габрэі. Высокую літаратуру трэба перакладаць літаратурна. Вялікія прарокі Бібліі — гэта вялікія пісьменнікі: як яны валодаюць словам, да якіх вобразаў звязватаюцца!

Ясна, як у Лютэра

“НН”: Дзядзька Васіля, у Вашым перакладзе біблійных імяў падаюцца часам уразнабой.

В.С.: Так. Словы, якія трывала ўжывалі ў культуры, да якіх прывыклі нашыя вушы, я падаюцца ў звычым напісаньні. Напрыклад, Вірсавія — яе гісторыя вельмі вядомая, на гэту тэму напісана мноства карцінаў. А напішыце Бэр-Шэба — хто зразумее? У каталікоў яна вядомая ў форме Бэр-Шэба, там ня ведаюць, хто такая Вірсавія. Але ў нас большасць ведае менавіта Вірсавію. А імёны кшталту Бэньямин/Вэньямин ці Ян/Іаан я падаюцца ў першай форме: іх усе і так разумеюць.

Ёсьць і іншыя адыходы — стылістычныя, пунктуацыйныя. Слова “меч”, напрыклад, ва ўскосных склонах я пакідаў у формах “меч”, “мечам”. Не шукайце таксама традыцыйнай академічнай пунктуацыі — у біблійных тэкстах свая лёгка паўзаў, інтанацыі і, адпаведна, пунктуацыі.

“НН”: На якія пераклады Вы арыентаваліся падчас працы?

В.С.: Перш за ўсё на царкоўнаславянскіх варыянтах. Але карыстаўся і расейскімі, і іамецкімі, і эсکімі, і польскімі, і украінскімі перакладамі.

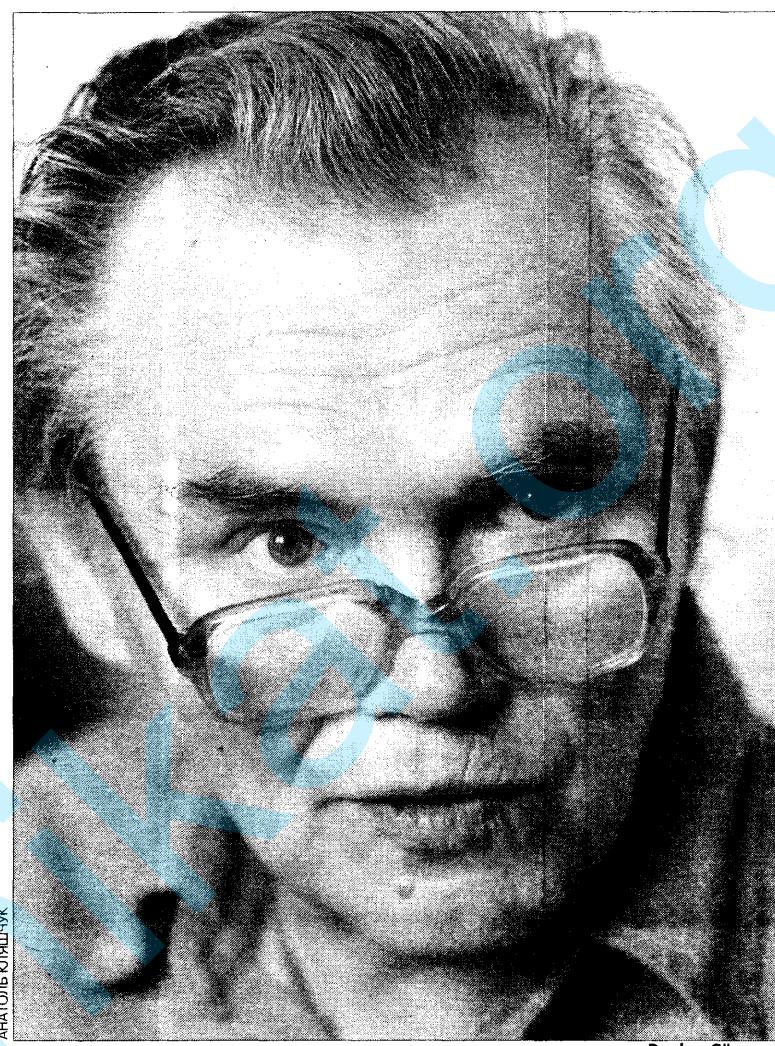
“НН”: А старажытнагабрэйскій старажытнагрэцкіх варыянтах?

В.С.: Гэтыя мовы цяпер мала хто ведае. Яны даўно мёртвыя — сучаснаму чалавеку недаступныя іх эмэцыяны лад: як слова ўжывалася, як яно ўспрымалася. Бо да нас дайшлі слоўнікі, а стылівага водару словаў няма.

“НН”: Ці карысталіся Вы Скарынавым альбо якім іншым беларускімі перакладамі Бібліі?

В.С.: Канечно. І Скарынавым, і іншымі. У Станкевічавым перакладзе я вельмі добра засвойваў, як я трэба перакладаць высокім стылем. Янка Станкевіч —

У мінулу суботу рэдакцыя “Нашай Нівы” прымала ў госьці менскіх школьнікаў — вучняў гімназіі-каледжу мастацтваў. Дзеці пабачылі, як робіцца газета: як рыхтуюцца матэрываў, ідзе вёрстка, выбіраюцца і апрацоўваюцца ілюстрацыі, даведаліся, як газета друкуецца і трапляе да чытачоў. Дзяўчынкі троху і саромеяліся, але ж задавалі цікавыя пытаныні і пра ўсё даведаліся. Цяпер пры жаданні змогуць выдаць у каледжы сваю газету. А таксама школьнікі фатографаваліся з Васілем Сёмухам, які акурат заўітаў на гутарку ў рэдакцыю “НН”.

Васіль Сёмуха

выдатны філёляг, і ягоная Біблія — крыніца для філолягічнай працы, для натхнення беларускіх мовазнаўцаў.

В.С.: Хто яго ведае. Скажу адно: пакуль перакладаў сам тэкст, аніводнага разу не захварэў, не прастыў. Анікіх не было перашкодаў.

“НН”: Ці думалі вы, што берашце на сябе вялікую адказнасць, перакладаючы Біблію?

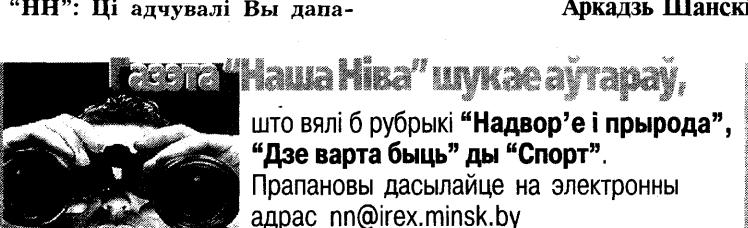
В.С.: Для перакладу Бібліі патрэбныя тэолягі і філёляги. Я філёляг, таму мне патрэбныя былі кансультанты па тэалёгіі. А што да перакладу — гэта маё. Пры перакладзе я ня думаў ні пра анёлаў, ні пра арханёлаў — ні пра што, бо галоўнае — знайсці правільнае слова.

“НН”: Ці адчуваце сябе пасыльдоўнікам Скарыны?

В.С.: Не адчуваю. Скарына быў унікальны асобай. Ягоны пераклад — першы пераклад Бібліі, зъдзесьнены съвецкім чалавекам, не съвтаром. У нас Скарына яшчэ недаацэнены. Ён стварыў стрыжань, вакол якога маглі б'яднацца беларусы.

Гутарку

Аркадзь Шанскі

Газета “Наша Ніва” шукае аўтараў,

што вялі б рубрыкі “Надвор’е і прырода”,
“Дзе варта быць” ды “Спорт”.

Прапанавы даслайце на электронны
адрес nn@irex.minsk.by

**RADIO FREE EUROPE
RADIO LIBERTY**

**БЕЛАРУСКАЯ СЛУЖБА
РАДЫЁ СВАБОДА**

Новыя хвалі й частоты ад 31 сакавіка 2002:

18:00 - 20:00	9565 кГц (31 м)	22:00 - 24:00	9530 кГц (31 м)
	11725 кГц (25 м)		9750 кГц (31 м)
	15215 кГц (19 м)		11865 кГц (25 м)
На сярэдніх хваліх частоты —	612 кГц	На с/хваліх частоты —	612 і 1188 кГц
20:00 - 22:00	7190 кГц (41 м)	06:00 - 08:00	6170 кГц (49 м)
	11730 кГц (25 м)		7295 кГц (41 м)
	15480 кГц (19 м)		9635 кГц (31 м)
На сярэдніх хваліх частоты —	612 кГц	На с/хваліх частоты —	612 і 1188 кГц

Інтэрнэт: www.svaboda.org Адрас: 220005, Менск-5, п/с 111;
Vinohradskaja 1, Praha 1, 110 00, Czech Republic

НАСТРОЙЦЕСЯ НА “СВАБОДУ”!

Гран-пры ў Акі Каўрысьмакі

Гран-пры Канскага фэстывалю атрымаў фільм "Чалавек без мінулага" Акі Каўрысьмакі. Ягоны аўтар, 45-гадовы рэжысёр з Хельсінкі, — нязменны аўтсайдэр сучаснага кінапрацэсу. Ён не стварае папулярных касавых фільмаў, але мае сваіх адданых прыхільнікаў ва ўсім сьвеце.

Каўрысьмакі стварае кіно на мяжы прымітывізму і вытанчанасці. Беднае кіно, у якім дзеянічаюць бедныя людзі і якое нібыта з галёркі на зірае за сучасным знэрваваным съветам. Ягоны герой на фотагенічны, нават брыдкі, і такія нешматлужныя, што іхныя рэплікі можна было быт замяніць тытрамі (свой папярэдні фільм "Юга" Каўрысьмакі называў "апошнім нямым фільмам XX стагоддзя"). Гэтае "бяззорка-вае" кіно стварае сваіх уласных зорак наскітліт Капі Оутынен — ляўрэаткі ўзнагароды за найлепшую жаночую ролю. У "Чалавеку без мінулага" яна грае Грому, сумную жанчыну з "Арміі выратавання". Галоўны герой — Чалавек Без Імя — пакахаў яе, трапіўшы ў рэнамацію пасля бойкі з вулічнымі бандытамі. Дактары не абяцаюць яму нічога добра, апаратура съведчыць пра зынкненне пульсу. Але Чалавек з цалкам забітаванай галавой рабтам сядзе на ложку, зрываясь сябе датчыкі і незадўгажаны выходзіць з болыніцы. Так пачынаецца фільм Каўрысьмакі. Яго-

ны герой трапляе на задворкі порту, дзе ў іржавых кантэйнерах жывуць цалкам задоленыя сабой людзі. Там, вырошчаваючы бульбу на градзе, зажыве і ён — у дамку, як у "Сеньняшніх часах" Чапліна, зь відам на вялікі съвет бізнесу, банкаў, біоракраты, галечы, бандытызму. Чаплінаўскі ўплыў вельмі выразны ў гэтым фільме. Чалавек Без Імя, як і герой Чапліна, лішні ў гэтым съвеце, ён існуе з ласкі іншых. Але за ім — перамога, бо ён выклікае любоў да сябе.

У фільме Каўрысьмакі шмат эвангельскіх аллюзій, агорнутых наётам лёгкай іроніі: цытатамі з Эвангельля апераючую як станоўчыя, так і адмоўныя персанажы. Аркестар "Арміі выратавання" — яго вакалістка грае фінская эстрадная зорка Анікі Тагці — выконвае песню "Ісус — мой верны сябар". Але Чалавеку Без Імя не зусім даспадобы гэты стыль, і ён засноўвае ўласную группу, бо хотіць перашкаджае славіць Бога пры дапамозе блузу, рytm-энд-блузу ды рок-н-ролу?

Канскі поспех Каўрысьмакі паказае, які вялікі патэнцыял крываца ў маладзежных "мяцовых" фільмах. І якая вялікая цікавасць да такога кіно. Тут варта згадаць "Невядомыя ўцехі" 32-гадовага кітайскага

рэжысёра Цзянке — фільм, цалкам зняты на лічбавую камеру, з удзелам непрафесійных актораў. Дзеяньне адбываецца ў прымысловым раёне Шанхая. Малады хлопец, матацыкліст, безнадзеяна закаханы ў танцорку, якая выступае на вуліцы, рэклямуючы мангольскую віно, — прастытутуку, адданую сваім працы і свайму босу. Доўгімі, статычнымі плянамі-наездамі, ірваннымі рытмамі удалося прафесія стан неспакою, балючы дысананс паміж парываннямі, якія абудзіла ў маладых кітайцаў лібэралізацыя ды пашырэнне амэрыканскай маскультуры, і адсунасцю матэрыяльных перспектыв, галечы, пры якой адзінай кар'ерай для хлопца з правінцыі можа стаць вайсковая служба.

С.П.

Фэстываль "Каралеўская бітва"

Быкаў для падлеткаў

"Ты калі-небудзь забіваў свайго найлепшага сябра?" — рэкламны плакат з такім пытаннем "Студыя XXI", арганізаторка паказу, пабялася вывесіць у Менску.

"Каралеўская бітва" — гэта ўжо другая карціна, паказаная ў межах "Фэстывалю аднаго фільму" (першай была "Італьянская мова для пачаткоўца"). Адзін дзень у адным кінатэатры паказаеца добрая карціна, якая ня будзе купленая нашымі пракатам. "Італьянская для пачаткоўца" улагодзіла ѹ супакоіла палахлівых чыноўнікаў. "Каралеўская бітва" стала разылічаным ударам.

Па сюжэце карціны, каб умазаўваць дух нацый і запалохаць упар-

тых дзяцей, японскія ўлады расправалі адмысловую гульню. Штогод абраецаца выпуксная кляса ѹ закідаеца на бязлюдную высупу. Пасля 72 гадзін у жывых мае права застасцца толькі адзін — дзеля гэтага дзяцей узбройваюць: каму аўтамат, каму нунчакі, а каму накрытка ад каструлі.

Учачы нельга, бо на шыі радыё-кіраваныя ашынікі з выбухукаю, а вакол спэцназ. Выжыць удаваіх таксама нельга, бо калі застануцца дзве альбо гульня зягненца хоць на хвілю — ашынікі выбухаюць. Падрывае неслыхаў школыны настаўнік. Кожны стаіць перад выбарам. Хто сам робіць сабе съмерць, хто яднаеца з астатнімі ѹ камуну ѹ чаек, а хто ѿ адчувае асалоду ад забойстваў і вызвалення ад мараті.

Юныя хакеры спрабуюць разбурыць състэму, але гэта немагчыма, бо ты нават бунтуете па яе праўлах.

"Мы заклікаем да міру... Ай-ай-ай! Гэта была нядобрая ідэя — заклікаць да міру, — камэнтуе настаўнік (яго грае Такешы Кітана), — такім чынам, забітых яшчэ дзівые дзічунікі..."

Пасля кожнага забітага зьяўляеца надпіс: "Засталося 34, засталося 33", што разам з камэрцыяй гульняю Кітана выклікае пераход жаху ў нэрвовы съмех. У "Каралеўской бітве" выкарстоўваючы традыцыйны мангі — аниматыўных фільмаў-комікаў з імгненным

разгортаўнім сюжэту.

У экстрэмальных умовах нараджаеца каканье паміж Нанахара Й Нарыко. Гэтыя дзве дыялогі іхны сябар вырашылі выжыць і захаваць чалавечую годнасць. Перамагчы систэму можна, калі гульяць не па ейных праўлах. "Бяжы!" — заклікае.

"Каралеўская бітва" — 60-ы фільм рэжысёра Кінджы Фукасаку, вядомага ў Японіі бунтарскім і наўтарскім гангстэрскім фільмамі ѹ арыгінальнай карцінаю "Чорная яшчарка".

"Каралеўская бітва" была забароненая для пракату ў ЗША. У Японіі раман, па якім быў пастаўлены фільм, спарадзіў дыскусію ѹ парламэнтэ, а японскі чыноўнікі далі карціне самы жорсткі ўзростаўціца, які толькі магчымы ў іхнай краіне (з 15-ці гадоў).

Кінджы Фукасаку, раззлаваны

гэтым, рэзка заяўві: "Чым больш гвалту, тым лепш. Палітыкі, якія ўсічнаюць шум, патросту анізвяртнія не разумеюць у кіно", — і заклікаў падлеткаў вывіць кемлівасць і траліць-такі ѹ кінатэатры.

У часе аблеркавання фільму беларускі рэжысёр Сяргей Шульга паразіў яго з "Сотнікам" Быкаў. І сапраўды, калі перавесьці японскія творы ѹ падлетковы фармат, атрымаеца "Каралеўская бітва". А рэжысёрка Алена Трафіменка лічыць карціну съветлай, альтымістyczнай і некамэрцыяльнай. Пра якую камэрцыю можна казаць, калі 70-гадовы рэжысёр сплавяеца перад Богам? А што да жахаў, дык беларускае "Ідзі ў глядзі" — нашмат страшнейшы фільм. А камэрцыянае ѹ амаралынае скарыстаныне гвалту — гэта, хутчай, "Тытанік" ўз японскім съядомым вышсканынем сълёзак, калі сядзіш і думаеш: "Каб яны ўжо патанулі хутчэй!"

Андрэй Расінскі

Здымаць па-таджыцку

Сярод малых кінематографічных краін ё сёлета ў Канах на сябе ўвагу зьвярнулі таджыкі. Прычым заслужана, а ня проста як удзельнік антыэрарыстычнай кааліцыі.

Рэжысэр Джамшэд Усманаў представіў там свой новы фільм "Анёл правага пляча" ("Farishtah Kitfi Rost") у сэкцыі "Пэўны погляд" афіцыянае праграмы. Гэта першы ўздел Усманава ў канскай праграме ў якасці рэжысёра. Летасць ён прыяжджаў на la Croisette ў якасці актара. Ён зняўся ў фільме казаха Дарэжана Армібаева "Дарога" ("Jol"), які паказвалі ў той самай сэкцыі.

Усманаву 36 год. Скончыўшы рэжысёрскі курсы ў Маскве і душанбінскі тэатральна-ма-

таджыкі, ён пачаў з працы манцерам, прадусаром, акторам і сценарыстам. Толькі пасля гэтага ён адважыўся здымачку. Здымачку. Два ягоныя папярэдні фільмы зваліся "Палепчала" (1998) і "Крыніца" (2000).

Летасць Усманаў выйграў спіцыяльную прэмію *Résidence de Festival de Cannes* для маладых рэжысёраў, што здымалі сваі першыя ці другія поўнаметражныя фільмы. Яна дала яму магчымасць год працягці і папрацаўцаць у Канах.

"Анёл правага пляча" — гэта гісторыя таджыкі, які вяртаецца дамою ў родную вёску пасля разгульнага жыцця ў Расеі і турмы. Такіх фільмаў не паказваюць у Беларусі, аднак яны варты таго, каб іх здымачцу і глядзець.

Фі.

"Карабельныя навіны" ў Менску

Яны дораць надзею

З мінулага тыдня ў менскіх кінатэатрах ідзе фільм Л.Галстрэма "Карабельныя навіны". Ён амаль не рэкламуеца і таму наўрад ці зьвярэ такую касу, як "Уладар пярсыёнкаў", які ў Менску паглядзелі 150 тысяч чалавек. Але, верагодна, перасягне самы касавы беларускі фільм апошніх гадоў — "Зорку Вэнэру" (17 тысячай глядачоў).

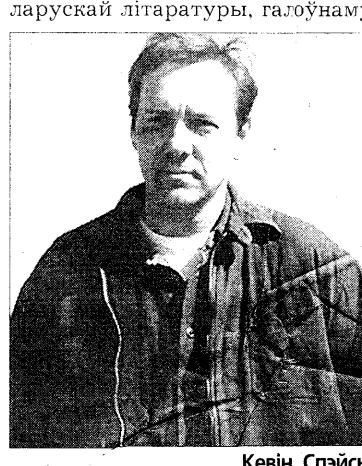
"Карабельныя навіны" прыкметны зваротам да ўлюбленага сюжэту беларускай літаратуры 1960—70-х: расчараваны гарадзкой мітусынёю герой у сталым вёку зняжджае ў вёску. Або, як у ладзенім выпадку, да мора (зусім як Лявон Касачаўскі з апавяданням Караткевіча "Лятучыя Галіандзе").

Галоўны герой фільму Куайлі закатаваны бязглаздзіцай жыцця і жонкай-расpusынай. Яго грае лірэрэт двух "Оскараў" Кевін Спэйсі. Пра тыхіх актораў кожуць, што ён можа пераўласціца на толькі ў карабля, але і ў карабеўскі трон. Спэйсі даводзілася граць і крутым зладзей ("Зыгчайныя падаэронія"), і крутых копаў ("Сакрэты Лос-Анджэласа"), і простых абываетэлай ("Прыгажосьць па-амэрыканску"). А ў "Карабельных навінах" у яго тая плястыка, што адразу бачна — вось ідзе хранічны аўтсайдэр!

Да гонару стваральнікаў фільму трэба аднесці тое, што якія не засяроджваюць увагу на працэсах ператварэння Куайлі з падлетка ў дарослага неўздаўлеку. Эпізоды, у якіх бацька-садыст вучыць яго плаваць, а жонка-німфаманка (Кейт Бланшэт — нізавошта не пазнаеце ў гэтай фуры ангельскую каралеву з пазалеташнім "оскарнай" "Лізаветы") псуе жыццё, займаюць лічаныя хвіліны. Затое ператварэнне зь няўдалыць ў чалавека, якога любіць і паважае, займае гадзіны па яе.

У кожнага чалавека здараюцца моманты, калі падлеца, што жыццё ён склалася. "Карабельныя навіны" могуць падарыць надзею, яны запэўняюць: пакуль жыццё ён скончылася, можна выкараскацца.

Як і ў "вясковых" творах беларускай літаратуры, галоўнаму

Кевін Спэйсі

герою дапамагае старая кабета — бацькава сястра (Джуды Дэнч, выканала ролю каралевы Лізаветы Першай у "Закаханым Шэкспірам"). Менавіта яна выкідае Куайлі з нью-йёрскай асяродку і нават спускае ў прыбіральню праҳа. Гэтае сцэна высыяляе згвалтаваў яе ў 12 гадоў.

"Карабельныя навіны" напэўна будуць прэтэндаваць на "Оскар" не толькі за тое, што выключэнны ў жанры "сельскі ідэлі" (досьць пагулярнымі прыбытковымі ў ЗША), але і за сцэвіярдзеніе сямейных каштоўнасцяў. Амаль усе, хто грывае, падаюць ім пакараныя съмерцю — жонка-распусынца ў асяродку з хананкам, уладальнікі яхты, якія зінавагай ставіўся да жонкі, пазбаўлены галавы.

Пераважная большасць галівудзкіх фільмаў грунтуюцца на прынцыпах "сацрэалізму". Не выключэнны і "Карабельныя навіны". Асабістася жыццёў Куайлі наладжваеца з матуляй-адзінчай (Дэмі Мур грае гэтую ролю вельмі пасрэдна), працу ён знаходзіць у рэдакцыі тамтэйшай газеты, кітаптту беларускай раёнкі. Нашым журнאלістам і пэрыфэрый прыемна будзе даведацца, што і амэрыканскія газеты годныя на тое, каб рыбу ў іх завінаць! А студэнтам журфаку будуць карысныя павучаны

Заканчэнне. Пачатак у папярэднім нумары.

— Яны паехалі ў Эгіпет, — працягвае свой апавед япіскап Ігарыён, які быў съведкам нараджэння цара Сімёона II, — але Сімёон ня выракся трону і да сёньня застаща царом. Наш народ і цяпер заве яго гэтак. Ягоны лёс падобны да лёсу Хрыста, які ўцек ў Эгіпет ад забойчай рукі цара Ірада. Аднак у народзе жыла вера, што цар вернецца, калі людзі папросіць яго аб гэтым.

Капрызы Дзімітрава

Пакінутую царскую сям'ёй рэзыдэнцыю ў Вране заняў Георгі Дзімітраў, генэральны сакратар Баўгарскай камуністычнай партыі і новы прэм'ер-міністар краіны. Неяк, штаццыруючы па парку, ён заўважыў капліцу Барыса III і надзвычай абурыўся, што ў яго пад бокам тырчыць нейкай цэрквой. Ён загадаў неадкладна зруйнаваць яе. Агенты службы бясьпекі цягнулі забальзамаванае цела цара з труны. Спачатку спрабавалі спаліць яго ў кацельні, але яно не хацела зымніца. Расклалі вогнішча на двары, але зноў нічога ня выйшла. Тады паклалі рэшткі цара ў скрыню з-пад вугалю і некуды вывезлы.

Баўгарыя распачала новая жыццё ў жыцці савецкага фаварыта. Яна была адданым саюзнікам СССР і нават не патрабавала кантроль ў выглядзе вайсковага кантынгента. Затое Баўгарыя адна атрымала ракеты "СС-23".

Тодар Жыўкаў, камуністычны правадыр Баўгарыі, нават прасіў Хрушчова і Брэжнёва далучыць краіну да СССР. Некалькі гадоў таму, калі адкрыліся архівы баўгарской службы бясьпекі, выявілася, што ў дзевяцімільёнай краіне было 700 тысяч стукачоў.

Прызначэнны Кобурга

Сімёон Захен-Кобург-Гота на-
ведаў у Каіры элітарны ангельскі
каледж імі каралевы Вікторы,
праз які праішла ўся мясо-
вая арыстакратыя і
каралеўская дзеци з
арабскіх краін — у
тym ліку прынцы
Ярдані ды Марока.
У 1952 г., пасля
дзяржаўнага перавароту,
які зрынуў ма-
нархію і тут, Сімёона-
ва сям'я перабралася
у Гішпанію.

16 чэрвеня 1955 г.
баўгарскому цару
споўнілася 18 гадоў. У
той дзені пасля наба-
жэнства ён у салёне сва-
ей мадрыдзкай рэзыдэнцыі ў
присутнасці праваслаўных
святароў, прадстаўнікоў баў-
гарской эміграцыі і баўгарска-
мойных радыёстанцый з'явя-
нуўся да народу. Сімёон сказаў,
што з гэтай хвіліны ён — па-
напраўны баўгарскі манарх. Гэта
была ягоная інайтурацыя.

Адозву, надрукаваную на папя-
рослай паперы, пераправілі ў Баў-
гарыю, дзе людзі таемна чыталі яе,
передаючы з рук у руки.

У 1959 годзе Сімёон скончыў элі-
тарную ваенную школу "Valley
Forge" пад Філадэльфіяй у ЗША.

Жывучы спачатку на сродкі маці і бабулі, ён распачынае працу ў банкаўскай сферы, прыстайна за-
рабляе. Женіца з дачкой "кветка-
вага караля" Гішпаніі, што валодаў
сеткай кветковых крамаў па ўсёй
краіне і быў забіты рэспубліканцамі
падчас грамадзянскай вайны.

— Калі толькі надаралася магчы-
масць, я хадзіў на міжнародныя
спартовыя спаборніцтвы — расказ-
вае цар Сімёон II. — Сядзі на трыв-
буне хвароў за баўгарскіх атлетаў
штангістак гімнастак...

— З ганаровай ложкі?

— Вы што! Я сур'ёзны чалавек.
Там, на Захадзе, быць царом, кара-
лём ці князем — нешта накшталт
апэрэты, а я хачэ выхаваць піа-
рых сваіх дзяцей нармальнымі, пау-
наценнымі людзьмі, а не апэрэта-
чнымі князямы.

Выгнанье і вяртанье

— Для чаго ж тады была тая адозва ў Мадрыдзе?

— Мне ні для чога. Што зробіш,
калі я нарадзіўся царом?

— Мы чулі, што Ваша маці,
зняжджаючы ў выгнанье, заклю-
чила з камуністамі вусную дамову.
Вас мелі пакінуць у спакоі, калі
вы ня будзецце лезці ў палітыку.

— Не было такай дамовы.

— А спіцслужбы, савецкія ці
баўгарскія, кантралявалі вас?

Сімёон II нездаволены, ён надоў-
га задумваеша, нарэшце адказае:

— Гэта цяжка пытанье.

Работа Тодара

— Па-моему, была такая дамо-
ва, хоць мне ніколі не даводзілася яе
бачыць, — гаворыць палкоўнік
Дзімітар Іванаў, які да 1990 г. быў у
баўгарской службе бясьпекі начальнікам VI аддзелу, што сачыў
за элітам.

— Мы ня звязралі на яго аса-
бліў уагі. Нас хвалявалі ўпльыво-
вый асародкі баўгарской эміграцыі,
звязаныя з "Нямецкай хвяляй" у
Мюнхене ды "Голосам Амэрыкі" ў
Вене. Нават эміграцыйная сялян-
ская і сацыял-дэмакратычная
партыя былі цікавейшымі аб'ектамі,
а царскі двор разглядаўся як нешта
несур'ёзнае. Памятаеце гучную
справу Георгія Маркава, баўгарска-
га пісьменніка, забітага ў Лёндане?
Яго ўкалолі атрученым канцом
парасона, і ён памёр. Зрабіў гэта
загадаў Тодар Жыўкаў, абраханы
крытычнымі выпадамі Маркава. А
царова сям'я спакойна жыла ў
Гішпаніі. Дзеци хадзілі ў школу.
Сімёон падарожнічаў, і ніхто іх не
чатаў, але інё не крэтыкаў баў-
гарскіх улад. Тая адозва да баў-
гарскага народу — ягоны адзіны
афіцыйны виступ. Дый там ён
не заклікаў скінуць камуні-
сту. Калі бы ён з намі
пайшоў у рожкі, яго б
ужо не было.

Царова сывіта,
якая засталася ў
Баўгарыі, бедавала.
Людзі не моглі
знайсці сабе працу,
іх выгналі з уласных
дамоў, адабралі
каштоўнасці, выс-
лалі ў правінцыю.
Іхнія дзеци не моглі
атрымаць вышэйшую
адукацыю. Падпаручнік
гвардыі Любчы Найдзена-
наў, начальнік царской ахо-
вы, які танчыў танк з князёў-
най Марыяй Луізай, трапіў у ля-
гер праз трэх месяцы пасля
ад'езду царской сям'і, якіх
пильнаваў яе па загадзе новай
улады.

Баўгарыя — не Сібір, але ад-
нойчы зімой паручнік Найдзенаў
адмарозіў у карцеры руку і ногі.
— Да сёньня перад зъменай над-
вор'я так баліць, што мушу трыв-
аць, каб сабе ў лоб ня страліць,
— кажа ён.

Лёс Багданава

У кабінэце цара Сімёона сядро-
мнства памятных здымкаў заўжды
віселе фатаграфія башкавага ад'юн-
тант палкоўніка Хрыста Бырдара.

Служба бясьпекі прыўша па яго
у 1946 г., неўзабаве пасціль вы-
гнаныя цара, але Бырдараў ура-
таваў сакратар ЦК Багданаву, ка-
мэндант сафійскай міліцыі. Яны
пазнаёміліся і пасябравалі двума
гадамі заней, калі камуністы занялі
горад, і Багданав быў прызначаны
начальнікам царской палацу. Каму-
ністы ведалі, што Бырдараў рата-
ваў партызанаў, асуджаных на
съмерць. Дзякуючы яму выжыла
вядомая камуністка Маці Пінкас,
які ў 1943 г. атрымала сымяротны
прысуд. Палкоўнік заступіўся, і Барыс
ІІ не памілаваў. Пінкас быў

найкузыны.

Бырдараў жыў з жонкай і
дзецімі, займаўся маліванинем,
майстраваў цацкі і настольныя
гульні, якіх потым прадаваў на
базары. Аднак у 1951 г. па яго пры-
шлі зноўкі і саслалі ў лягер Беленэ.
Там ён зноў сустраўся з Багдана-
вым, які сядзеў аж з 1948 г.

— Не было такай дамовы.

— А спіцслужбы, савецкія ці
баўгарскія, кантралявалі вас?

Сімёон II нездаволены, ён надоў-
га задумваеша, нарэште адказае:

— Гэта цяжка пытанье.

Царская сям'я

Любка хадзіла ў школу з фран-
цускай мовай выкладаньня.

Моўныя спэцшколы быўлі найлеп-
шыя. Партыйныя сакратары пхалі
сваіх дзяцей у школы з расейскай
мовай, найбольш здольныя вучні
ішлі ў школы з ангельскай і фран-
цускай мовамі, а ў 90-я наўпапуляр-
нейшымі зрабіліся "нямецкі" шко-
лы.

У апошнія дзесяцігодзінды яны
ператварыліся ў гадавальнікі эміг-
рантаў.

З Баўгарыі заўсёды было вельмі
цяжка выехаць, а пасля 1990 г.
кохкі змог атрымаць пашпарт.
Моладэз, якая канчае моўныя спэц-
школы, настолькі адукаваная, што
бязь цяжкасці паступае ў заходнія
каледжы. За першы год плаціць
башкі, а потым дзеци атрымліва-
юць стыльно і працу.

Цяпер у адных толькі Злучаных
Штатах вучачца 2700 маладых
баўтараў.

Любка Качакава ня зъехала ад-
разу, што даволі нетыповы для вы-
пушкніц спэцшколы. Яна як віхор
пранеслася па факультэце эканомікі
у Плоўдіве, была рэспарцёркай на
каледжы. За першы год плаціць
башкі, а потым дзеци атрымліва-
юць стыльно і працу.

— Усе, нават я сама, быўлі шака-
ваны, калі абрали мяне —

— кажа Любка.

— дзялчыну з правінцыі,

без нікага досьведу. Так я трапі-
ла ў сталіцу. У 1995 г. перайшла ў

"Прайс Уотэрхаўс".

Мікалай Васільеў быў яшчэ леп-
шым вучнем. За 20 год вучобы ён
усяло раз атрымаў адзнаку, ніжэй-
шую за выдатную. Пасля школы на
два гады пайшоў у войска, а по-
тым, у 90-м, паступіў ва ўніверсытэт.
Уступнікі іспыты здаў лепши за
ўсіх у краіне, што дазволіла яму
атрымаць дэяржавную стипэндыю

на выкладаніе францускай мовы.

Барысаў запісаўся ў пажарнікі.

Займаўся карата. У 1983—85 гадах
выступаў за краіну. У 1990 г. аба-
ранец доктарскую дысертацию ў

афіцэрскай школе МУС. З разбу-
рэннем систэмы ён пакідае орга-

нізкімі пасыпамі.

— Но мяне была найбольшая

каманда ў краіне. Я быў над усімі

баўгарскімі каратыстамі. Усім даваў

работу. Стварыў найбольшую

фірму, але я ня мог глядзець на гэтых

сперафарбаваных камуністу, што

з'яўляваліся з Тодара Жыўкава.

Этыка Барысава

Маладыя, выхаваныя людзі пасль-
1990 г. пачалі ездзіць на Захад.

А што яшчэ заставалася рабіць

спартоўцам, якіх выгнілі з клубаў,

Кніжныя бэстсэлеры вясны

Альбом "Беларусь у малюнках Напалеона Орды" і кніга пазії Ніла Гілевіча "Родныя дзеци" з сэрыі "Народная бібліятэка" ўзначальваюць сьпіс беларускіх бэстсэлероў вясны

Пакуль мы ня маем выбару нацыянальных каналаў тэлевізіі, няма выбару звялікай колькасці беларускамоўных газетаў. Мы глядзім адноўлькавыя тэлеканалы, чытаем адны й тыя самыя пэрыёдыкі. Адзінае, з чаго можам выбіраць, — кнігі.

Што чытаюць сёньня беларусы — прадстаўнікі "generation P", аматары "ARCHE", і сівагаловыя аксакалы, звычайна да "ЛіМу" ды "Полымі"? Якая літаратура карыстаецца найбольшым попытам? У пошуках адказу на гэтае пытанне я накіраваўся ў менскія кнігарні. Абышоўшы "Акадэмкнігу", "Кнігарню пісьменьніка", "Падпісныя выданні", "Цэнтральную", даведаўся ад прадаўцу, што попыт на беларускую кнігу трывамца досьць высокі. Беларускія выданні, у адрозненіі ад расейскіх, кнігарні замаўляюць не па 5—10 асобніку, а сотням. І адно толькі нара��аюць на брак добрых беларускіх дзецих кніжак з якаснай паліграфіяй.

Сьпіс беларускіх бэстсэлероў, складзены на аснове апытаўнікаў кнігарнях, на сёньняшні дзень выглядае гэта:

Мастацкая літаратура

Ніл Гілевіч. Родныя дзеци. Пазімы (сэрыя "Народная бібліятэка"). ГА БТ "Кніга". Менск, 2001.

Уладзімер Караткевіч. Хрыстос прыяўляецца ў Гародні. "Белліфонд". Менск, 2000.

Уладзімер Караткевіч. Каласы пад сярптом твайм. "Белліфонд". Менск, 2000.

Уладзімер Караткевіч. Сны імператара (сэрыя "Беларуская проза XX стагодзізма"). "Мастацкая літаратура". Менск, 2001.

Максім Багдановіч. Маладыя гады (сэрыя "Беларуская пазія XX стагодзізма"). "Мастацкая літаратура". Менск, 2001.

Немастацкая літаратура

Беларусь у малюнках Напалеона Орды. "Ураджай". Менск, 2001

Мікола Ермаловіч. Старожытная Беларусь. Попаці і Новагарадзкі пірыяды. "Мастацкая літаратура". Менск, 2001.

Уладзімер Арлоў. Генадзь Сагановіч. 10 вікоў беларускай гісторыі. "Наша будучыня". Вільня, 2001. 2-е выданне.

Анатоль Кулагін. Каталіцкія храмы на Беларусі. Энцыклапедычны даведнік. "Беларуская энцыклапедыя". Менск, 2001. 2-е выданне.

Генадзь Сагановіч. Нарыс гісторыі Беларусі. "Энцыклапедыя". Менск, 2001.

наваныне гісторычных твораў Каараткевіча і Арлова ў съпісе мастацкай літаратуры яскрава съведчыць: пошукі гісторычнай інфармацыі не амбляжоўваюцца толькі навуковыім выданніямі. Аднак у сёлетнім рэйтынгу ёсьць і значны адрозненіні ад съпісу, якія "НН" складала ў сярэдзіне 90-х. Два альбомныя выданні ("Беларусь у малюнках Напалеона Орды" і "Катализцкія храмы на Беларусі") зачынчылі, што ў Беларусі склаліся трывалыя попыт на "рэпрэзэнтантыйную" выданні — якасныя кнігі з прыгожымі ілюстрацыямі, якія можна падарыць гасцям. "Беларусь у малюнках Напалеона Орды" займае першае месца па продажах на гарніяўшы ўсім съпісе бэстсэлероў. Патлумачыць гэта можна "двайнім ударам" — "альбомным" характарам выданнія ў спалучэнні з ягонай гісторычнай скіраванасцю.

Магчыма, скласці канкурэнцию беларускай гісторычнай літаратуры маглі б "несур'ёзныя" жанры: дэтэктыў, фэнтэзі, навуковая фантастыка. Аднак такую літаратуру не выдаюць ані дзяржаўныя, ані прыватныя выдавецтвы. Чаму? Няўажо беларускія літаратары на пішуць

КАЗКІ ЖЫЦЬЦЯ —

Пярсыцёнак

Як была маляя, штолета насыла пярсыцёнкі з рамонкаў. Цяпер не нащу ўвогуле. "Свабодныя пальцы — знак свабоды асобы", — кажу жартам. А насамрэч у мяне шмат разнастайней працы: з агнём, вадою, мэталам, зямлём, паветрам. Ад кухарства да празрытай лірычнай пазії... З усім пляніцісткіям! Як у філёзафа. Ці ў чарапіці... Увесе час пярсыцёнкі трэба здымак, берагчы. Быццам ля-зэрні дыскі World Music!

Археалёгія съведчыць, што пярсыцёнкі на тэрыторыі Беларусі вырабляюць ужо сама меней 28-е стагодзідзе. Дасканалыя кольцы нашыя продкі насылі на толькі на пальцах, але і на шыі, галаве, ля скронія і г.д.: атачалі імі рэчыва думаньня.

Пярсыцёнак — і ўпрыгожаныне, і знак (пячатка, "пашпарт"). На прыклад, у Рымскай імперыі ўсе вольнаароджаныя мелі права насыці залатыя пярсыцёнкі, а вольнаародпушчаныя — толькі срэбныя.

Таксама і ў Расейскай: гараджане насылі залатыя і срэбныя пярсыцёнкі, а сяляне — медныя... Так парапельна з чалавечай гіерархіяй усталёўвалася гіерархія мэталаў.

...Вясна спараджае салодкі неспакой, жаданыне вандраваць у прасторы ў пошуках нечага востра надзённага і вечнага. Эта штогадовая вандроўка па колах мілосных прыгодаў! У некаторых яна завяршаецца заручальным пярсыцёнкам. Ці пярсыцёнкам у падарунак.

Разъезды машынаў па коле на скрыжаванынях дарог — вузкія пярсыцёнкі нашай сталіцы. Яна — стрыманая маладзіца, пальцы якой упрыгожаныя пярсыцёнкамі ад ейнага каханага мужчыны, пэўна, цудоўнага А. (спадара Архітэктара).

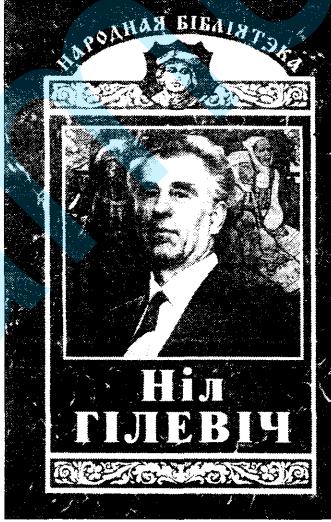
Бадай, самы знакаміты з такіх "пярсыцёнкаў" — вакол манумэнту Перамогі. Пад зямлём тут знаходзіцца мэмарыяльная залія, у цэнтры якой — вялікі шкляні вянок з казачнай падсветкай з ся-

фантастыкі і дэтэктываў па-беларуску? Ці беларускія выдаўцы літакаў такія праекты беспэрспэктыўныя?

Кнігавыдавец Уладзімер Адамчык кажа, што выданыне беларускай фантастыкі — пытанье нават на заўтрашняга, а пазаўтрашняга дні: "Сёньня вельмі востра стаіць пытанне ратавання беларускай мовы. Ня думаю, што выданыне беларускіх дэтэктываў ці фантастыкі ў гэтым мосна дапаможа. Наагул, белетрystыка ў агульнай колькасці кніжак у съвеце налічвае недзе каля 7%, адкулькайная літаратура (для школаў, садкоў, універсітэтаў) — каля 30%, вялікі попыт у съвеце таксама на даведачную і дзіцячую літаратуру..."

А пакуль параўнанца ў папулярнасці ў беларускай гісторычнай прозай могуць хіба творы з школьнага курсу беларускай літаратуры. Пра гэта съведчыць трывалыя попыт на пазімы Ніла Гілевіча, "Выбранае" Васіля Быкава, што выйшла ў сэрыі "Школьная бібліятэка". Знайшлося ў съпісе бэстсэлероў месца і аўтару "Вянка", які съведчыць, што беларусы ўсё яшчэ называюцца паэтам.

Адам Воршыч

бібліятэка

Брама Палесься

Гістарычная брама. 2002. № 1—2.

раклады Хведара Клімчука на гаворку вёскі Сіманавічы

скага раёну сусветнай класыкі (Гамэр, Леў Талстой, Гоголь). Матэрыялы пра русалак, грыфонаў і аднагоў, пэўна, звернуць на сябе ўвагу шырокага кола аматараў міталёгіі і геральдыкі. Ёсьць у зборніку лісты ў "Нашу Ніву" пачатку ХХ ст. са Спорава, Зыдзітава, Горадні, біяграфія (дакладней, архіўны служ-

бовы фармуляр) украінскага пісьменніка XIX ст. Алексы Стражэнкі, які некаторы час быў маршалкам Берасцейскай павету. Маюцца папярэднія звесткі пра загадкавага пінскага летапісца Мітрафана, які быццам пісаў не на пэрагамене, як усе нармальныя летапісцы, а на дошчачках. Заклік рэдакцыі спраўдзіць інфармацыю пра Мітрафана, "пасеную" гісторыкамі XIX ст., сапраўды гучыцы актуальна. Прыгадайма, што знакамітая "Вялесава кніга" таксама быццам напісаная на дошчачках. Аднак

ніхто з адптаў "Вялесавай кнігі" дасюль не звярнуў увагу на нашага Мітрафана. То, што польскі храніст Вінцэнт Кадлубак не пісаў пра яго, — дакладна. А вось наконт Мацея Стрыйкоўскага — невядома. Трэба яго перачытаць.

Выглядяе, што "Гістарычная брама" на гэты момант — самы зымустоўны і цікавы краязнаўчы часопіс у Беларусі, калі браць ягоную менавіта краязнаўчую частку. Дарма што прыватны і з накладам магічнай лічбы "299".

Валеры Пазнякоў

Сыр і cheese

Фотограф просіць: "Скажыце "cheese" (то бок усыміхніцеся). Адкуваныя кілент сумленна рыкае ў аб'ектыў: "Сыр!"... Гэта показка згадалася мне, калі чытаў артыкул сп.Балахонава "Сартр за наваградзкай камяніцай" ("НН", №14). Дастатковая зрабіць заўвагу на адрас беларускай літаратуры, як цябе адразу падазраюць невядома ў чым. Пішаши "угнаенны", мэтафорычна маючы на ўвазе пажыўныя элемэнты, а табе ні з пушчы ні з плюса: "To што, уся беларуская літаратура, за малявным выняткам, — лайно?"

Між тым, насыла з сп.Балахонавым ацэнкі старой беларускай літаратуры рэзьняцца ня так мосна, як яму пададзецца. Ён ня бічыць там творцаў "кшталту Бакача, Рабле, Шэкспіра" ды нават Каханоўскага — як таксама. Абодва мы згодны, што няма чаго спадзівацца на адкрыццё твораў таго маштабу. Але яму гэта не замінае "захапляцца Скарным, Гусоўскім, Волінам" — як і мне. Дык у чым спраўва?

Справа ў сучасніці. Шаноўны аўтар прызнае наяўнасць голаду на тэктэ, прызнае, што высакаякасныя мастацкія твораў, якія б выклікалі шырокую чытальцуюцца, "у Беларусі вобмаль", падае нават сваю характарыстыку "дэальнага" твору: "для адных — авантury, для других — гісторычныя антураж, для трэціх — мўны калярыт, для чацвертых — Гайдэгер ці Сартр за наваградзкай камяніцай".

Высокая планка. Годная. Але тут мы са сп.Балахонавым раптам апнаемся па розныя бакі барыкады. Ягоныя прыярэты для мяне крху нечаканыя: "ствараць ды атрымліваць асалоду ад кожнага моманту натхнення".

Калі б асалода творцы аўтаматична гарантавала асалоду спажыўца, на зямлі быў бы рай. Але чытальца купляе і чытае тое, што прыносіць задавальненіне яму і адмаяўляе зважаць, ці меў — і яку — асалоду пісьменнік. Мне ўсё адно, меў мой апанэнт асалоду падчас пісання артыкулу ці не, аднак я ўзячныя яму за добра выкладзеныя цікавыя думкі.

Адсюль рознасць у поглядах на гісторыю ды на неабходнасць крэтычнага стаўлення на яе. Сп.Балахонаву апошнія бачыцца другараднай справай, цікавай адно гісторыкам.

Данія Жукоўскі, Горадня

Чайкі над апэльсынавымі дахамі

Паралёны сынег

Лічыцца, што зімка ў Тулёне дойжыцца ад 21 сіненіні да 21 сакавіка. Аднак мае беларускія вочы гэтаі пары году на поўдні Францыі не заўважылі. Ім падалось, што тутака восень праста ператвараецца ў вясну. У сінені яшчэ танцаць у съvezжасці блакітнага паветра мёртвія лісты, што кладуцца на зъмеявістыя ходнікі й раз-пораз незадавлены бурчаць пад пляжкамі чалавечых ботаў. У студзені лістоў мене, але дзе-нідзе іх можна сустрэць. У лютым пачынаюць квітніць мімозы. Жоўтыя гронкі ўсміхаюцца веттай вышыні нябёсаў, а водар салодка казыча цікаўныя насы.

Калі на Каліды сънегу няма, яго трэба стварыць. Летась хвойкі, прывезены з лесу, абсыпалі штучным паралёным сынегам і ўсталявалі на пляцы Волі побач з маўклівымі пальмамі. Так і маўчалі яны разам сядро тлуму і агеньчыкаў людзкога съвята. Дзівосным было тое непрэцяглае суседства.

Сёлета на Дзень Волі ў Тулёне распушчыўся бэз.

"Bonjor!"

У Францыі прынята здароўка ўсім з гандліркамі, кіруцімі аўтобусаў, нават з выпадковымі мінакамі. Незнамыя людзі шмат разоў на дзень кажуць адно аднаму "Bonjor!". Я часта куплю хрумсткія багеты ў краме ля самай хаты, сядоў ў аўтобусе прыблізна ў адніні і той самы час. Я ведаю гандлірку, чорнавалую кабету ў акулярах, і ейную дарослу дачку, што часам дапамагае маці; я ведаю кіроўцу аўтобуса. Любімая бананы і яблыкі на найбліжэйшым кірмашы я куплю ў адных і тых самых гандліроў. Кола знаёмстваў, звычнасці ахутвае шалем утульнасці.

Фантаны

Іх, безумоўна, ня так шмат, як у Рыме. І не такія яны вялікія. Інакш не зъмісьціліся бы ў цесных скрыжаваннях вузкіх вулак. Сыцілія, негаваркі, з струменямі пітнай вады. Ніхто ня корміць іх манэткамі, загадваючы жаданіні... Люблю размову фантанаў пад шэптом дажджу.

Съвята віна

У цэнтры гораду зредчас ладзяцца съвяточныя імпрэзы, прысьветчаныя то шанаванню віна, то сустэрчыя вясны — нацяжка знайсці прычыну для сумесната гумору. Падчас Гелойну ля будынкаў лёталі прыгожыя вядзьмаркі ў даўгансовых чорных капелюшах і спакойна пра-гульваліся пад позіркам поўні кры-важэрных съмешных вампіркі. Некалькі напаўголых жанглераў асьвятлялі твары зачарваных разявя-каў агнявымі кеглямі.

Съвята віна дойжылася тры дні. Задаволены Вялікім павольнім рухуся ля фантанаў і крамаў вярхом на агромністай бочы, усім шчыра пасміхаючыся. Ягоныя шанавальнікі маршавалі ўздоўж паднесуцшыні грукат бубнаў. Іноу даждж з рознакаліровых кавалкаў паперы, што блыталіся ў валах усъмешлівых мінакоў. Па-дзіцячы радасна, па-дзіцячы прыемна пабыць уздзельнікам нечаканага съвята і "змокнущ" пад дажджком з канфэці.

Чайкі на ліхтарах

На схіленых галовах мядовашкляніх ліхтароў застылі постаці белакрылых чаек. Сыярша здаецца, што гэта не жеківі цацкі, якія ўпрыгожваюць інтэр'ер гораду. Але час ад часу нейкай з іх раптам прачынаеца і пачынае ўздымацца ў ціхую сонечную вышыню. Думкамі ты разам зь ёй дакранаеца да бязважкіх абрисаў валаужных блокаў. Унахі гэтыя птушкі трывожна ўскрываюць і вяртаюць твой човен з мора мрояў ў ўзбярэжжа роцайснасці. Ты сыпіш у горадзе, дзе жывуць чайкі.

Мода на палосы

На Тулёне сноўдае мноства паласатых людзей. Адны апранаюць паласатыя майкі, іншыя — паласатыя нагавіцы ці спадніцы. Кабеты, мужчыны, дзецы, старыя і г.д. Нават я стала крыва паласатай, калі ў Дзені народзіна атрымала ў падарунку белую блузку ў крэмавую палоску.

Аслэма!

"Аслэма" па-арабску — прывітанье. На поўдні Францыі гаворку імігрантаў з Тунісу, Альжыру часам чуваць часыцей за французскую. На мэдаглядзе для атрымання дазволу на заходжанье ў Францыі я была адзінай эўрапейкай. Яшчэ было колькі мурынаў, пара вузкавокіх карэйцаў і некалькі бытых жыхароў паўночнай Афрыкі.

Сны мора

У моры, як нідзе, шмат сноў. Яны хаваюцца ў глыбіні і ў далёканадсяжнай лініі, за якой патанаюць прывіды неба. Хвалі съпяшаюцца зрушиць камяні, ператвараюцца ў белую пену... Большасць прыгожых сноў таксама стаеца пенаі... Я назіраю, я ўдыхаю, я не хачу падымашца і некуды ісці. Я хачу яшчэ трошкі паблукаваць па няўрмільвых хвалах.

Гваздзікі вучашца плаваць

Да халоднай вады набізіліся тры кабеты і два мужчыны, падарылі мору некалькі ружовых і чырвоных гваздзікоў, пастаялі пару хвілін, назіраючы, як тыя павольна аддадзяліся ад берага, і сышлі...

Захад і звон

Халоднае памаранчавае сонца съпяшаецца патануць і сагрэца за ўтраўнаважанасці Міжземнамор'я. Неба ледзі стрымліваецца ад рогату: яго казычуць сотні неспакойных птушнітак. Чуеца нізкі голас звона, што таксама съпявает вечаровую кальханку.

Падаўжэнне агнёў

Вечаровы марскі вечэр гладзіць аголенія руکі і ногі. Срэбна-жоўтыя агні дамоў падаўжэнца ў цемры вады. Караблі і чайныя съціўліцца ў чаканы ўзітрашнія змаганнія з хвалаі. За столікамі прыбярэжных кавярняў запальваюць съвечкі.

Імжа і зэфір

Чакаючы аўтобус на бязлюдным прылівку ў імкыстым сутоныні гораду, згадваю смак съвежага зэфіру ў чакалядзе... што растае ў роце...

З гары Фарон

Учора ўзльезла на гару Фарон паглядзець панараму Тулёну і ваколіцаў. Зусім нерухомае мора ня дыхала, і не шалясьцела. Здавалася, што яно зробленае з гліны і каменя, а карабель патрапіў у каменную пастку. На дахах аселя пенка лёгкага ружовага туману. Я на краі скалы. За некалькі сантymетраў ад мене сканчала зямля, не было

больш нічога. Усяго адзін невялічкі крок. Неасцярожны ці наадварот — крок, што вымалёўваўся ў адзіноце думак. І ўсё. Найтрыгажайшы краявід унізе застанецца нязменным, каменным, маўклівым. Пад промнямі сонца, што вожае на воблачных шалях дабро і зло стомленага дня.

Мне халодна стаяць ля краю, за якім пачынаецца чалавече нішто.

Кракадзіл і браты-францішканцы

Пайшоў дождж, ён прыглушыў колеры. Мне ўспамінаецца вандроўка на гару Маўраў. Спачатку я думала, што гэта гары Памерых, бо па-француску маўры адрозніваюцца ад нябожчыкаў толькі ступенёно закрытасці аднаго галоснага гуку і гучнага падобна. Адпаведна, я ўяўляла сабе лысую гару, дзе блукаюць неспакойныя душы і дзе ўначы яны матэрыйлізуяцца ў белыя высокія здані. На самай вяршыні мы зайшлі ў бедна аздобленую малельно. Два шэрагі драўляных лавак, статуэтка Марыі, пара мышц на съценах і... доўгі кракадзіл, падвесаны да столі. Узынікала ўражаньне, што ён ляцеў у напрамку Божай Маці. Сыпявалі браты-францішканцы ў філіетавых сутанах з капелюшамі. Жывуць тут упяцёх (ня лічачы кракадзіла) ужо

некалькі месяцаў. Штодня моляцца, штодня слухаюць вецер, спрабуюць дакрануцца да блокаў, абдымоўць шырокія дзялягід. Цяпер гэта іхны куточак ўцёкаў ад сумятні — рабёнок належаў маўрам.

Ля крамы "LaFayette"

Раней я яго сустракала часыцей. Ля ўваходу ў пад'езд ці ля крамы "LaFayette". У яго — съветлья вальасы, дастаткова доўгія, каб зь іх сплесці дзіцячыя коскі. У сабакі съветлья поўсыць, маленкія вушкі і стомлены позірк. Часам хлопец жанглюе чырвонымі яблыкамі, а калі яблыкаў няма, летуцена сядзіць на голым ходніку.

Ля кнігарні "Карл Вялікі"

Бачыла я яго ўсцяго аднойчы. Вырашыла зайсьці ў кнігарню "Charlemagne", каб набыць пару ручак для іспытаў (у Францыі за 2 гадзіны трэба съпісаць 6—7 доўгіх аркушаў). Уваход засыць чалавек у касыю зблазна, з румянамі на шчоках, чырвонымі носам і... літровай бутылкай фанты на галаве, крышачку адпітай. Ён варочаўся ўправа і ўлеву, утлідаючысѧ ў вочы мітусльвых гараджанаў, паказаў сваю раскрытыя долоні і, калі ліней лёсус не прыкрываліся халоднымі манэткамі, пытаваўся: "Pourquoi?" (Чаму?)

У канцы тунэлю

Увачары ў панядзелкі я хаджу ў кансерваторыю на ўрокі арфы са сваёй маленкай сяброўкай Салімэйяй. Адзіная дарога — праз вузкі тунэль пад чыгункай, у канцы якога вясіцца худая постач жабрака. Прыхіленая да съцяны. З пра-

цягнутай рукой, што чакае грохнішай (раней — франкаў, цяпер — "эўропаў"). З вачыма, у якіх няма пошукаў спачування, толькі адчай. Калі да яго набліжаецца, вітаеца, кака: "Bonjor, Madame", просіць (хутчэй, патрабуе) ма-

нэтак (*petites piéces*). Калі ты не спыняешся, праходзіш міма, ён крэпчыць усыль лаянку, паўхвіліны ці болей — увесь час, што ты ў полі ягонага зроку. Калі хочаш навучыцца французскай лаянцы, прыходзіш у Тулёnsкі тунэль. Спачатку мы думалі, што гонар чуць непрыемныя словаў маєт толькі мы. Прыдумлялі розныя пляны помсты: у Салімэйі была ідэя намаляваць на паперы 10 франкаў і даць жабраку. Мы напісалі доўгі аркуш выразаў і словаў, якія жадалі б яму сказаць... Пасля высьветлілася, што іншых мінакоў худы спадар таксама не абыходзіць сваёй увагай. Цяпер два разы на тыдзень мы ідзём на спатканыя ў вузкі тунэль. Салімэйя, як заўжды, з роварам, я — з самакатам. Калі жабрака няма на "працоўным месцы", мы хвалюемся, ці не захварэў ён. Но сьпіць, мо бегае па крамах — кожная з нас па-свойму тлумачыць ягоную адсутнасць.

Горад сабак

Быць сабакам у Тулёне лепей, чым у Менску. Тут сонейка, цеплыня; побач мора, у хвалях якога можна выкупашца. І самае галоўнае — тут ёсьцы ахвотныя цябе прытульі. Праўда, яны мараць апранутуць на цябе ашынік, што непрыемна абмяжуе тваю свободу. Аднак на траба выці аўтрамані, маеш людзі дах над галавой, на рагіще, ты — гараджані. Выгульваючы французу ў суботу-нядзельку, табе дзволена пэцкаць якія хочаш ходнікі! (За што табе вельмі ўдзінчы прыбяральнікі, бо яны заўжды маюць працу.) Чыстыя ходнікі выклікаюць у маленькіх дзетак зъдзіленьне: яны шырокія расплющваюць вочкі, шукаючы тое, што звыклікія бачыць. Так што *bienvenu* ў Тулён!

Старыя мадам

Іх шмат. Яны добра апранутыя, невысокія і на дужа гаваркі. Многі кіруюць аўтамабілямі і далаўчуюцца да адзіноты, што пануе ў аўтамабільных чэргах. Іншыя аддаюць перавагу беласкурым аўтобусам, і апоўдні іх заўжды болей, чым увечары. Лавак ля высокіх жылых будынкаў тут не існуе, таму старыя зъбіраюцца папляткарці за столікамі ўзбярэжных кавярняў, паважна папіваючы каву з сініх кубачкай.

Краявід трохкунтнікаў

Пад брукаванкай гарачых аблокаў трапечуть трохкунтнікі заспаных ветразяў.

Сяджу з вудай, чакаючы галоднай рыбы. Спадзяюся, аднойчы яна прыплыве. Не праз хвіліну, дык праз гадзіну. Но ўвогуле ня сέньня. Але мне прыемна чакаць на нязменлівым краявідзе трохкунтнікаў. Праз шкло вады ўзіраюся ў маленькія чародкі, што мітусціца ля самага берагу. Зредку чую крыкі: гіганцкія чайкі любуюцца сваёй прыгажосцю ці лістры сыцішанага мора.

16 НАША НІВА

спэцыяльны праект

аналитика

Вы чытаеце новы спэцыяльны праект "Аналітика". Падзеі ў краіне і сьвеце асьвятляючы урач-футуrolаг Мікалай Фядупа, дыягностык Аляксандар Патуляк і фрэнолаг Міхail Патута. Паколькі наш праект прызначаны на толькі для беларусаў, але і для туркаў, ягоны загаловак будзе пісацца з турэцкім "и". Гэта дазволіць нам лепш аналізаваць самыя вострыя тэндэнцыі палітычнага жыцця. Магчыма, з часам у ягоным загалоуку адно з "и" стане беларускім.

А.П.: Безумоўна, галоўнай падзеяй мінулага тыдня на беларускай палітычнай сцэне стаўся пралёт над гэтым сцэнамі прэзыдэнта ЗША Буша ў кірунку Рasei і назад. Прэзыдэнт Пуцін, апрач цар-звону, царпушкі і цар-балалайкі, паказаў амэрыканскому калегу і нашу суседнюю паўночную сталіцу з ейным універсytэтам, акцэнтаваўшы тым самым увагу на неабходнасці вырашаць блізкаўсходнія проблемы мірным шляхам. Аб чым прэзыдэнты гаварылі за зачыненымі дэзвярьмі — цяжка сказаць, але бачна было, што, нягледзячы на дасягнутую дамоўленасць, яны хаваюць сваю незадаволенасць двухбаковасцю перамоваў. Цікава, што беларускі прэзыдэнт на быў запрошаны на сустрэчу і яму прыйшлося зрабіць выгляд, быццам ён сам на змог узяць удзел у сустрэчы, бо ў гэтых час быў заняты разгрозкай эшалёну з раялямі, закупленымі ім для Беларускай акадэміі музыки. Група ўпльывовых маскоўскіх аналітикаў съехаўшы на думцы, што запрашэнне Буша — тактычны ход Пуціна, які такім чынам пускае пыл ў очы празходнім нацыянал-дэмакратам, усе свае сілы тым часам клаудучы на мацаванье Дамовы аба калекту-

най бясьпецы.

М.Ф.: Мушу з вами не пагадзіцца, калега. Іншая ўпльывовая група маскоўскіх аналітикаў даводзіцца, што Буш прыяжджаў з мэтай уцягніць Пуціна ў жыдамасонскую змову супраць апошняга аплоту праваслаўя і саборнасці — маленькай Рэспублікі Беларус. Як мне стала вядома з інфармаваных крыніц у адной з беларускіх спэцслужб, нашыя спадарожнікі вырашылі зыншнія сачэнні за лятальнімі аппаратамі зафіксаваць аддзяленне ад Бушавага самалёта ў цёманага предмета і ягонае падзенне на тэрыторыі Талачынскага раёну. Я мяркую, што гэта меҳ з аддрукаванай у Амэрыцы гатоўкай беларускага рубля, што мусіць стварыць у рэспубліцы крытычную грошовую масу і выклікаць давальвацьцю беларускага рубля.

М.П.: Так, якраз з мэтай прадухілення непажаданых для славянскай ідэі і для сябе асабістія рашэнняў Пуціна беларускі прэзыдэнт ладзіць сёлета вучэніў "Бярэзіна". Характэрна, што ў паруінаны з леташнім "Нёманам" дыяметральная зъмяніўся кірунак абарончых дзеяньняў нашых войскаў. Трыма танкавымі дывізіямі сілы тактычнага пракціўніка будуть узятыя ў кleşchy пад Смаленскам і раздзеленыя. Частку адціснуць на Пскоўшчыну і зыншчыца, а решту будуть гнаць да сямай Клязьмы. У ходзе вучэнняў плянуюцца нават вучэніўныя стрэльбы з ядравай зброі халастымі. Адпаведная боегалоўкі ўжо дастаўленыя ў Воршу.

А.П.: Тым ня менш, докляраваная мэта вычэніяў — адпраоўка баражыў з тэрарызмам, незаконнай міграцыяй, нарка-

мафіяй, німфаманіяй і жыдамасонскай змовай. Сёлетніе зъмяшчэнні зь Нёмана на Бярэзіну — гэта, паводле афіцыйнае вэрсіі, адпраоўка тактычнага адступлення саюзных сілаў з мэтай завабіць войскі сусветнага сіянізму ў начынені выхукоўкай Менск і зыншчыца, не пускіўшы далей па маскоўскай шашы. Што ж да бясхознага эшалёну з боегалоўкамі, дык ён стаіць у Воршу з 1514 году.

М.П.: Наўрад ці, калега, мы ў хуткім часе пабачым жыдамасонаў на нашым заходнім рубяжы. Паводле інфармацыі, атрыманай з кампетэнтных органаў колам экспертаў, блізкім да атачэння аднаго з маскоўскіх аналітычных цэнтраў, сьвет стаіць на парозе глябальнага крызысу. І той цёмны прадмет, скінуты ў талачынскія лісы, быў зусім не зь беларускай гатоўкай, а з амэрыканскім далярамі. Гэткім чынам Буш пазабаўляеца ад сваёй крытычнай масы, перадухіляючы дэвалюцый.

М.Ф.: Дзякую за плённую дыскусію, калегі. Па выніках яе стала зразумела, што сітуацыя Ўрала Латыпава робіцца ўсё больш хісткай з кожным днём, між тым, стаўленікі Ўладзімера Замяталіна зноў высоўваюцца на ключавыя пасады ў дзяржаўным апараце.

А.П.: Гарачы прывет усім борушчымся з вамі народам і асабістамі.

Аддзел аналітики

20.00 КЛУБ «ДЫКАТРАС» (пр. СКАРНЫ, 25)

20.00

Чэрвень

застольны альбом

КРАМБАМБУЛЯ

ШОЎ-КАНЦЭРТ,

КОНКУРСЫ,

ПРЫЗЫ,

ЗДЫМКІ КЛІПУ

З твойм уздзелам!

2002

Наступны нумар "НН"

выйдзе 7 чэрвня, у пятніцу.

Бо "НН" з Новага году выходзіць

у пятніцы. У Менску ў продажы —

з абеду чацвярга.

НАША НІВА

незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўны рэдактары "Нашай Ніве":

С.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914),

Янка Купала (1914—1915), А.Луцкевіч, У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі

Настя Бакшанская

галоўны рэдактар

Андрэй Дынько

мастакі рэдактар

Андрэй Кузнецых

карэктар

Сяргей Петрыкевіч

карэктарка

Галіна Рабянкова

нам. галоўнага рэдактара

Андрэй Скурко

выдавец і заснавальнік

Фонд выданья газеты

"Наша Ніва"

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЙ:

220050, Менск, а/с 537

Tel/fax: (017) 288-12-32, (0296) 13-32-32.

E-mail: nn@irex.minsk.b

http://niva.s5.com

© НАША НІВА. Спэсіялна на "Нашу Ніву" абязважоўва, 8 палос

фарматам A2. Друкарня РУП "Выдаўцтва "Беларускі Дом друку".

Менск, пр. СКАРНЫ, 79. Рэдакцыя не насея адказнасці

за звесткі паводле аўтараў.

Кошт свабоды. Пасыянства

ад рэгістрацыі паводле аўтараў.

Нумар падпісаны ў друку 30.05.2002.

Замова № 3214.

Рэдакцыйны адрес: Менск, Калектарная, 20а/2а

Мы прыбіраем крапкі над "і"

най бясьпецы.

М.Ф.: Мушу з вами не пагадзіцца, калега. Іншая ўпльывовая група маскоўскіх аналітикаў даводзіцца, што Буш прыяжджаў з мэтай уцягніць Пуціна ў жыдамасонскую змову супраць апошняга аплоту праваслаўя і саборнасці — маленькай Рэспублікі Беларус. Як мне стала вядома з інфармаваных крыніц у адной з беларускіх спэцслужб, нашыя спадарожнікі вырашылі зыншнія сачэнні за лятальнімі аппаратамі зафіксаваць аддзяленне ад Бушавага самалёта ў цёманага предмета і ягонае падзенне на тэрыторыі Талачынскага раёну. І той цёмны прадмет, скінуты ў талачынскія лісы, быў зусім не зь беларускай гатоўкай, а з амэрыканскім далярамі. Гэткім чынам Буш пазабаўляеца ад сваёй крытычнай масы, перадухіляючы дэвалюцый.

М.П.: Дзякую за плённую дыскусію, калегі. Па выніках яе стала зразумела, што сітуацыя Ўрала Латыпава робіцца ўсё больш хісткай з кожным днём, між тым, стаўленікі Ўладзімера Замяталіна зноў высоўваюцца на ключавыя пасады ў дзяржаўным апараце.

А.П.: Гарачы прывет усім борушчымся з вамі народам і асабістамі.

Аддзел аналітики

20.00 КЛУБ «ДЫКАТРАС» (пр. СКАРНЫ, 25)

20.00

Чэрвень

застольны альбом

КРАМБАМБУЛЯ

ШОЎ-КАНЦЭРТ,

КОНКУРСЫ,

ПРЫЗЫ,

ЗДЫМКІ КЛІПУ

З твойм уздзелам!

2002

Наступны нумар "НН"

выйдзе 7 чэрвня, у пятніцу.

Бо "НН" з Новага году выходзіць

у пятніцы. У Менску ў продажы —

з абеду чацвярга.

НАША НІВА

незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўны рэдактары "Нашай Ніве":

С.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914),

Янка Купала (1914—1915), А.Луцкевіч, У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі

Настя Бакшанская

галоўны рэдактар

Андрэй Дынько

мастакі рэдактар

Андрэй Кузнецых

карэктар

Сяргей Петрыкевіч

карэктарка

Галіна Рабянкова

нам. галоўнага рэдактара